

Projekti „*Piloting Natura2000 Communication in Estonia*“ seire lõpparuanne

Uuringuraport

2
0
2
2

UURINGU AUTORID:

Maie Kiisel

Mirjam-Meerit Mets

Maris Priks

Mahdiyeh Sepehrar

Kadri Lees

Projekti tegevustes lõövad kaasa Eestimaa Looduse Fond, Keskkonnaõiguse Keskus ja Tartu Ülikool. Projekti NaturallyEst-LIFE (nr LIFE16-GIE_EE_000665) rahastavad Euroopa Komisjoni LIFE programm ning Keskkonnainvesteeringute Keskus.

NB! See uuring ei kajasta ei Euroopa Komisjoni ega Keskkonnainvesteeringute Keskuse ametlikke seisukohti. *The content of this analysis does not reflect the official opinion of the European Commission.*

Sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus (RAKE) on Tartu Ülikooli üksus, mis ühendab akadeemilisi ja praktilisi uurimisvaldkondi ja teadlasi.

Meie hulka kuuluvad analüütikud, projektijuhid, eksperdid ja teadlased. Me uurime tervise, hariduse, sotsioloogia, psühholoogia, majanduse ja tehnoloogia küsimusi ja neid ühendavaid sotsiaalseid protsesse, sh rahvusvahelistes meeskondades.

KONTAKTANDMED:

Lossi 36-303, 51003, Tartu

+372 51 699 33

maie.kiisel@ut.ee

<http://skytte.ut.ee/et/rake>

ISBN: 978-9985-4-1321-0 (pdf)

Projekt *Piloting Natura2000 Communication in Estonia*

Lõpparuanne

Tartus 2022. aastal

RESÜMEE

Selles raportis anname ülevaate sellest, millised olid looduskaitse kommunikatsiooni väljundid looduskaitse kommunikatsiooni testiva projekti (*Piloting Natura2000 Communication in Estonia*) eel ja järel. Seadsime selleks mitmed kvantitatiivsed originaal- ja sekundaaranalüüsid ühele ajajoonele, et tõlgendada, millised muutused looduskaitse kommunikatsioonis aset leidsid ja kuidas suhestusid sellega projekti tegevused. Aruannet tuleb vaadelda mõttelise tervikuna projekti alguses tehtud üksikasjalikuma baastaseme analüüsiga (nn raport 1).

Uuringust selgub, et looduskaitse mõistete tundmisele ja looduskaitse heakskiidule elanikkonnas on aidanud kaasa peamiselt elanike võime ühiskondliku läänestumise protsessiga kaasas käia. Looduskaitse küsimused on kõrgema ühiskondliku positsiooniga ja paremini sidustunud inimeste ringkonnast jõudnud viimastel aastatel siiski laiema auditooriumi ette ja muutunud ka teiste sotsiaalsete rühmade kõneaineks. Sellel on mitmeid põhjuseid. Globaalse keskkonnakriisi valguses ei vasta looduskasutust kujundavad reeglid enam sotsiaalsetele ootustele, nendele vastuoludele tähelepanu juhtimiseks on tekkinud mitmekülgsed kodanikualgatused. Keskkonnaeesmärgid on kohati vastuolus keskkonnakasutuse praktikate ja tegelike keskkonnanäitajatega, mistõttu on tekkinud konflikte Eesti riigi ja Euroopa Liidu suhetes. Keskkonnaeesmärkide saavutamiseks peavad oma tegevust muutma mitmed majandamishuvidena asjaosalised, kelle seas see tekitab vastasseisu, sest sihid ja muutuse toetamise vahendid ei ole selged. Looduskaitse muutustega kaasnevad toetavad ja vastanduvad leerid harmoneeruvad ka teiste ühiskondlike polariseerumisprotsessidega. Selleks, et polariseerumine ei looks lepitamatu vastasseisu olukorda, mis takistab looduskaitset toetavate muutuste juurutamist, tuleb õppida muudatusi looduskaitse (ja keskkonnakasutuse) korralduses sujuvalt juhtima ja ühitama seda ühiskonna rühmade vajadustega.

Looduskaitse kommunikatsiooni testimise projekti tegevused on aidanud kaasa muutuseks vajalike „hammasrataste õlitamisele“, otsides paremaid viise selleks, kuidas ametnikud maaomanikega suhtlema peaksid (kommunikatsioonikoolitused, õppereisid, kaasamisviisid), kuidas avada looduskaitse kõrvaltvaatajatele looduskaitse inimlikult arusaadavaid külgi (kodanikuteaduse kampaaniad, vabaõhuüritused), kuidas siduda looduskaitset kohalike kogukondadega (vabaõhuüritused) ja kuidas sõlmida lahti looduskaitset takistavaid juriidilisi või sotsiaalsete suhete puntraid (käsiraamat, juhtumianalüüsid, nõuandla). Mitmel puhul on arutatud looduskaitse korralduse probleeme looduskaitse aruteluareenidel (konverentsid). Selleks, et need järeldused jõuaksid aruteluareenidelt praktikasse, on projektile vaja kavandada jätkutegevusi.

RESUME

In this report, we provide an overview of the outputs of nature conservation communication before and after the Piloting Natura2000 Communication in Estonia project. To this end, we compared the results of several quantitative original and secondary analyses to interpret what changes took place in nature conservation communication and how the project activities related to it. This report is linked to a more detailed baseline analysis carried out at the beginning of the project (so-called Report 1).

The study shows the population's knowledge of the concepts of nature conservation and acceptance of nature conservation has mainly depended on the population's ability to keep up with the process of social westernization. Nature conservation is acceptable to social groups that have upper positions in the scale of social stratification. However, nature conservation issues have reached a wider audience in recent years and have become a topic of discussion for other social groups. There are several reasons for this. In the light of the global environmental crisis, the rules governing the use of nature no longer meet social expectations, and diverse citizens' initiatives have emerged to draw attention to these contradictions. In some cases, the environmental goals conflict with environmental practices and actual environmental indicators. This has led to conflicts in the relations between the Estonian state and the European Union. Several stakeholders with management interests need to change their behaviour to achieve environmental goals, but it creates opposition among them as it is not clear where to head and what kind of support they will get for this. Changes in nature conservation create both supportive and opposing circles or groups. This confrontation is also in harmony with other social polarization processes. Social polarization can lead to a situation of irreconcilable confrontation between the parties. As this is detrimental to nature conservation, it is necessary to learn to manage changes in the organization of nature conservation smoothly and to reconcile it with the needs of various social groups.

The activities of the nature conservation communication testing project have contributed to these needs, looking for better ways for officials to interact with landowners (communication training, study tours, participatory events for planning nature conservation), to explain nature conservation to the lay public (citizen science campaigns, outdoor events), to link nature conservation with local communities (outdoor events) and break down legal or social barriers to nature conservation (handbook, case studies, consultancy bureau). Problems of nature conservation organization have been discussed in several cases in specialist conferences. To put the conclusions of these discussions into practice, it is necessary to plan follow-up activities for the project.

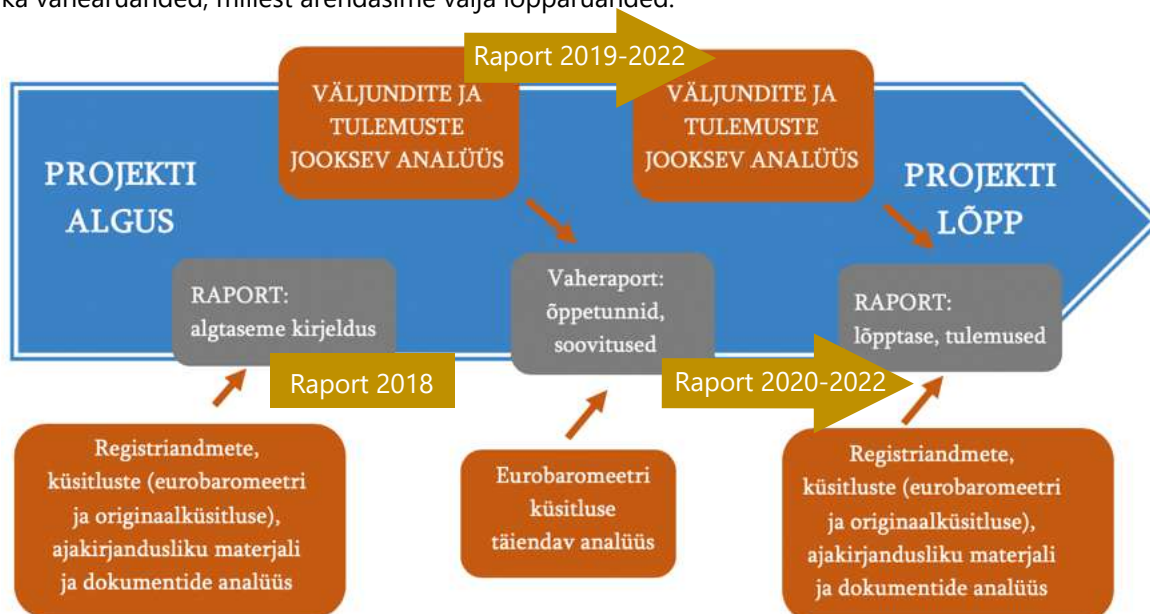
SISUKORD

RESÜMEE	4
RESUME	5
SISUKORD	6
SISSEJUHATUS	7
ANALÜÜSI METOODIKA	8
EUROBAROMEETRI KÜSITLUSE TUNNUSED	8
MEEDIAANALÜÜSI MEETOD	10
MAAOMANIKE KÜSITLUSE MEETOD	10
JÄRELDUSED	11
2.1 EUROBAROMEETRI KÜSITLUSE TULEMUSED	11
2.2 MEEDIAANALÜÜSI TULEMUSED	13
2.3 MAAOMANIKE KÜSITLUSE TULEMUSED	17
KOKKUVÕTE	23
KÕLAKODA	23
 VAIDLUSTANNER	24
LISA 1	26
EUROBAROMEETRI KÜSITLUSE ANDMED	26
MAAOMANIKE KÜSITLUSE ANDMED	36

SISSEJUHATUS

Projekti „Piloting Natura2000 Communication in Estonia“ hindamistegevuste esimeses etapis (vt joonis 1) keskendusime algse olukorra kirjeldamisele, projekti lõpus kirjeldasime ära lõpptaseme ning projekti tegevuste mõju nii sellesse kui edasistele arengutele looduskaitstes. Projekti keskel esitasime ka vahearauanded, millest arendasime välja lõpparuanded.

JOONIS 1. Ülevaade uurimistöö käigust

Allikas: autorite tehtud

Selleks, et projekti hindamise tulemustest ülevaadet andvad raportid oleksid terviklikult loetavad ja lugeja jaoks loogilised, vormistasime projekti lõpuks kokku kolm raportit. Esimene neist kirjeldab looduskaitse kommunikatsiooni väljundite algaset, kolmas lõpptaset. Need väljundid on peamiselt sihtrühmade (elanikkond, maaomanikud) arusaamad looduskaitsest ja avalikus kommunikatsioonis levinud seisukohad looduskaitse kohta (meedia). Teine raport koondab projekti käigus ellu viidud tegevuste väljundite ja tulemuste ülevaate, samuti sotsiaalmajandusliku mõju ülevaate. Raportite lugeja jaoks on loogiline lugeda projekti tegevuste detaile lahus üldisematest analüüsides laiema avalikkuse suhestumise kohta looduskaitsega.

Selles raportis näitame ära muutused looduskaitse vastuvõtus elanikkonna seas Eurobaromeetri Eesti küsitluse andmete (2007., 2010., 2013., 2015. ja 2018. aasta) ja selle uuringu maaomanike originaalküsitluse (2018. ja 2022. aastast) andmete põhjal. Samuti kõrvutame seda, kuidas kajastati looduskaitse probleeme ajavahemikus 2016-17 ja 2020-21.

ANALÜÜSI METOODIKA

Eurobaromeetri küsitluse tunnused

Uuringus kasutati Eesti elanikkonna esinduslikke küsitlusi (u 1000 vastajat), mis tehti aastatel 2008, 2010, 2013, 2015 ja 2018. Uuringu plaan oli täiendada andmeid veel ühe uuringu andmetega - eelduslikult pidi see toimuma 2021. aastal –, kuid meie projekti lõpus ei olnud need kättesaadavad.

Papacostas, A. (2008). *Flash Eurobarometer 219 (Attitudes of Europeans Towards the Issue of Biodiversity, wave 1)*. Köln, GESIS Datenarchiv. ZA4735 Datenfile Version 1.0.0 (2010), doi:10.4232/1.4735.

Papacostas, A. (2010). *Flash Eurobarometer 290 (Attitudes of Europeans Towards the Issue of Biodiversity, wave 2)*. Köln: GESIS Datenarchiv. ZA5223 Datenfile Version 1.0.0 (2010), doi:10.4232/1.10083.

Euroopa Komisjon, Brüssel; Directorate General Communication (COMM.A.1 'Research and Speechwriting'), & Directorate-General for Environment (2013). *Flash Eurobarometer 379 (Attitudes of Europeans Towards the Issue of Biodiversity, wave 3)*. Köln: GESIS Datenarchiv. ZA5853 Andmefaili versioon 1.0.0 (2013), doi:10.4232/1.11789

Euroopa Komisjon, Brüssel; Directorate General Communication COMM.A.1 'Strategy, Corporate Communication Actions and Eurobarometer' (2016). *Eurobarometer 83.4 (2015)*. Köln, GESIS Datenarchiv. ZA6595 Andmefaili versioon 2.0.0 (2016), doi:10.4232/1.12442.

Euroopa Komisjon, Brüssel: Eurobarometer 90.4, December 2018. Kantar Public, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA7556, dataset version 2.0.0, doi:10.4232/1.13326

Viies küsitlusvoorus küsiti vastajate käest arvestatavas mahus küsimusi, mis igas voorus kordusid (sh mõnevõrra muudetult). Hilisemates voorudes lisati juurde uusi küsimusi, millele vastamist ei olnud võimalik eelnevate voorude vastustega võrrelda. Küsimused olid võrdlemisi üldised, palju oli küsimusi, milles uuriti vastajate nõustumist abstraktsete väidetega looduse ja looduskaitse kohta. Küsimusi, mis oleksid saanud mõõta vastaja vahetuid kogemusi looduse või looduskaitsega, ankeedis ei olnud.

 Sarnase funktsiooniga küsimuste vastused koondasime liittunnusteks, mis aitavad inimeste seisukohti üksiktunnustest paremini mõõta, sest juhuslike vastuste kaal väheneb, nähtavaks muutub vastaja vastamise üldine tendents. Enne liittunnuste moodustamist analüüsisime ka matemaatiliselt, kas liidetavad üksiktunnused on üksteisega loogiliselt seotud, st neil on sama dünaamika (ühe tunnuse väärtuse suurenedes suureneb ka teise tunnuse väärtus jms). Praktiliselt leidsid meie analüüsil kasutust kõik eurobaromeetri küsitlustes esitatud küsimused. Tabelis 1 esitame ülevaate viies küsitlusvoorus esitatud ja meie analüüsis kasutatud küsimustest, samuti sellest, milliseid neist on kasutatud liittunnuste tegemiseks. Värvilised lahtrid näitavad, millistes voorudes oli näidatud tunnus olemas, lahtrist leitav tähe- ja numbrikombinatsioon aitab soovi korral küsimuse algse sõnastuse ankeedist üles leida. Varasemate aastate kohta loodud liittunnuseid (vt raport 1) ei olnud paraku võimalik enam korrata, võrrelda saime valitud üksikküsimusi ja liittunnuseid luua üksnes 2018. aasta kohta.

TABEL 1. Uuringus kasutatud Eurobaromeeter-küsitluste tunnused ja liitnunnused

Üksiktunnused	2007	2010	2013	2015	2018	Liitnunnus
Kursisolek bioloogilise mitmekesisuse mõistega	q1	q1	q1	qb1	qa1	Looduskaitsega kursisoleku liitnunnus
Kursisolek bioloogilise mitmekesisuse ohustatusega	q3	q3	q2	qb2		
Kursisolek Natura 2000 võrgustiku olemasoluga	q8	q9	q9	qb10	qa5	
Elurikkuse ohustajate tundmine (2013 - 6, 2015 ja 2018 - 7 üksiktunnust)			q7	qb7	qa3	Looduskaitsega kursisoleku laiendatud liitnunnus (liitub eelnevale liitnunnusele)
Hinnang elurikkuse ohustatusele Eestis	q5	q5	q5	qb5		Looduskaitse toetamise liitnunnus
Hinnang isiklikule panusele elurikkuse hoidmisel	q10	q12	q12	qb13		
Hinnang: majandusareng ei tohi kahjustada looduskaitsealasid		q11	q11	qb12	qa7	Looduskaitse toetamise laiendatud liitnunnus (liitub eelnevale liitnunnusele)
Hinnang elurikkuse kadumise tõsidusele (5 üksiktunnust, eri aastatel on sõnastuses erinevusi)			q3	qb3		
Toetus elurikkuse kaitsmise meetmetele (2013 - 6, 2015 ja 2018 - 10 üksiktunnust)			q8	qb8	qa4	
Looduskaitsealade oluliseks pidamine (2013 - 5, 2015 ja 2018 - 6 üksiktunnust)			q10	qb11	qa6	
Looduskaitsealadel kohaliku sotsiaal-majandusliku arengu võimaluste nägemine			q10_4	qb11_4	qa6_4	Looduskaitse ja majandusarengu seotuse liitnunnus
Elurikkuse tähtsustamine oluliste toodete tootmise eeldusena			q4_3	qb4_3	qa2_3	
Elurikkuse tähtsustamine pikaajalise majandusarengu eeldusena				qb4_4	qa2_4	Looduskaitse ja majandusarengu seotuse laiendatud liitnunnus (liitub eelnevale liitnunnusele)
Hinnang elurikkuse vähenemisega kaasneva negatiivse majandusliku mõju tõsidusele				qb3_5		
Keskkonnasäästlike või kohalike toodete ostmine				qb14_2		Keskkonnasäästlike tarbimisvalikute liitnunnus
Loodushoidlikud elustiilivalikud ja teabe otsimine				qb14_3		
Keskkonnasäästlikud tarbimisvalikud (10 tunnust, välja arvatud 11. lühilendude tegemise vältimise tunnus)				qa6		

Allikas: eurobaromeetri küsitluste põhjal autorite tehtud

Meediaanalüüsi meetod

Meediaanalüüsi tegemiseks kogusime kokku väljaannetes Eesti Päevaleht, Õhtuleht ja Postimees ning kohalikuma suunitlusega lehtedes Lääne Elu, Virumaa teataja, Tartu Postimees ja Pärnu Postimees ilmunud lood looduskaitse kohta. Kasutasime selleks otsingusõnu nagu "kaitsealad", "Natura 2000", "looduskaitse piirangud", "rahvuspark" (ja nende sõnastuslikud variatsioonid). Vaadeldavad perioodid olid 2016-2017 ja 2020-2021. Analüüsisime internetis kättesaadavaid artikleid (sh tasulisi), mille pikkus oli vähemalt 25 rida. Saadud artiklite seast jätsime välja kirjeldavad tekstid, mis ei tõstatanud lahendamist vajavaid probleeme. Artikleid analüüsisime sõnastasime neis tõstatatud keskeid probleeme või vajadusi lahenduste järele. Kui artikkel tõstatas rohkem kui ühe probleemi, kirjeldasime neid artikli kohta ära ka rohkem. Analüüsipeatükis toome välja tõstatatud probleeme väljendavad ilmekamad tekstilõigud, samuti artikli tehnilised andmed (autor, kuupäev, väljaanne). Me ei esitle analüüsil teksti autorite ega kõneisikute rolle, sest need ei osutunud analüüsil olulisteks. Suure osa tekstide autoriteks olid veebitoimetajad. Sageli ei peitunud ka tõstatatud probleem konkreetse sõnavõtja argumentides, vaid meediateksti üldises sõnumis.

Maaomanike küsitluse meetod

Maaomanike küsitluse tegime projekti alguses ja lõpus samal meetodil (pikem kirjeldus meetodilistest valikutest, registriandmete kasutamisest ja küsimuste valikust vt esimesest raportist). Telefoniküsitluse tegemiseks esitasime rahvastikuregistrile päringu kontaktandmete saamiseks eelnevalt kokku pandud looduskaitsealade maaomanike valimi kohta, ettevõtete andmed saime äriregistrist. Teisel korral tegime valimi arvestusega, et vastamisest loobujate osakaal on 80, mitte 70%. Ettevõtete esindajaid kaasasime küsitlusse 200, eraisikutest omanikke 300. Nii on võimalik veel vastajaid rühmitada ning rühmade erinevusi analüüsida. Valimisse kaasatud maaomanike telefoninumbrid edastasime küsitlusettevõttele (liskasime identifikaatorkoodid ning valimisse määramise tunnuseid iseloomustavad koodid). Küsitlused tehti küsitlusettevõttes Norstat Eesti, kelle esindajaga tegime eraldi leppe isikuandmete kasutamiseks. Küsitlused toimusid 2018. aasta juulis ja 2022. aasta märtsis (kahe nädala jooksul), andmed edastati seejärel meile. Meie ühendasime küsitluse andmed registriandmetega ning kustutasime andmestikust isikuid tuvastavad ja muud andmed, mis võimaldaksid seda teha.

 Küsimustikus oli 11 küsimust, mille kooskõlastasime nii Eestimaa looduse fondi kui keskkonnaameti esindajatega. Küsimuste abil täpsustasime küsitletava selliseid seoseid looduskaitsealuse maatükiga, mida registriandmed ei võimaldanud analüüsida. Küsimuste põhjal tegime mitmeid liitunnuseid, et muuta analüüsi ülevaatlikumaks. Vastused üksikküsimustele ja ka mõne liitunnuse väärtuste jagunemist kahes küsitlusvoorus on võimalik vaadata Lisas 1 toodud tabelites.

JÄRELDUSED

Järgnevat alapeatükides võtame kokku analüüside olulisemad järeldused.

Eurobaromeetri elanikkonna küsitluse tulemused

- meediaanalüüsi tulemused

looduskaitsealade maaomanike küsitluse tulemused

2.1 Eurobaromeetri küsitluse tulemused

Elurikkuse mõistet (bioloogilise mitmekesisuse nime all, vt Lisa joonis 8) tuntakse Eestis rohkem Lääne-Eestis, kus on suured looduskaitse alad, aga ka Põhja- ja Lõuna-Eestis, kus suurlinnade haritum elanikkond parandab küsitlustulemusi. Lääne-Eestis on elurikkuse mõiste tundmine olnud stabiilselt heal tasemel. Selles piirkonnas on inimesed ka kõige rohkem kursis Natura alade tähendusega (joonis 9). Samas ei ole näha, et elurikkuse või Natura-alade mõiste tundmises oleks vahemikus 2007-2018 toimunud muutuseid. Elurikkuse mõiste sisustamine on ilmselt alles alanud. Muutust võiks oodata 2021. aasta küsitlusest (ei ole selge, kas toimus), kui koostamisel metsakava ja põllumajanduse keskkonnamõjude avalik käsitlemine teema nähtavaks muudavad. Natura-alad ei ole tavaelanikkonnale aga eriti tähtsad, neil aladel kujundatakse rohkem maaomanike elukorraldust.

Eestikeelse elanikkonna seas (joonised 10 ja 11) on 2018. aastal senisest vähem neid, kes elurikkuse mõistet teavad - see võib olla tingitud sellest, et elurikkuse teema pealispinna aluseid kihte on alles hakatud avama, mistõttu palju inimesed on aru saanud, et nad ei saa tegelikult aru. Venekeelse elanikkonna seas tunneb mõlemat mõistet marginaalne osa (vt joonis 12 ja 13). Ka elanikkonna arvamusrühmade analüüs näitab, et piirkondlikud erinevused ei ole statistiliselt olulised, kui vaadelda rahvusrühmi eraldi. Seos looduskaitse suhtumise ja piirkonna vahel tekib põhiliselt selle pinnalt, et eri määral informeeritud keelerühmad elavad ise regioonides.

Kui võrrelda kolme liitunnuse väärtusi piirkonniti (joonis 14; elurikkuse mõistete tundmine, toetus looduskaitsele ja looduskaitse tunnustamine majanduse vajadusi silmas pidades), siis ei näe selles praktiliselt piirkondlikke erinevusi. Selle põhjuseks võib olla see, et looduskaitse abstraktsed mõisted ei seostu juhuslikule elanikkonna esindajale kriitiliste küsimustega.

Vaatasime lähemalt, mis tingib toetust abstraktsele ideele looduskaitsest. Rühmitasime selleks inimesed looduskaitse suhtumise järgi, võttes aluseks joonisel 14 näidatud liitunnused (komponente vaata tabelist 1). Statistiliselt loogiline jaotus (küsimustike piiratust arvestades) oli viis rühma. Rühmad kujunesid üsna ootuspäraselt (vt tabel 4). Esimeses rühmas tuntakse hästi

looduskaitse mõisteid, toetatakse looduskaitset ja nähakse selles ka majanduse alustala (sellest teemast on hakatud rääkima üsna hiljuti) – nemad on informeeritud elurikkuse toetajad. Selle rühma kõrval on väga sarnane rühm, kus samad näitajad mõõduka väärtusega - nemad on mõõdukad elurikkuse toetajad. Kolmandas rühmas on need, kes leiavad, et elurikkust on vaja majanduse heaks. Nemad toetavad ka seda, et looduskaitsele peaks rohkem võimu andma, kuigi mõistete tähendusega nad pole eriti hästi kursis. Ka nende kõrval on väiksem sarnaste omadustega rühm. Viies rühm jääb looduskaitse küsimuses ükskõikseks.

Rühmitamise järel vaatasime, millised teised tunnused käivad looduskaitse mõtestamisega ühte jalga. Tunnused, mis seletavad mitmekülgsemat toetust looduskaitsele, on inimese sotsiaalne positsioon ja ühiskondlik kiht, samuti aktiivne meediakasutus, kommunikatsioonitehnoloogiate mitmekülgsus ja huvi poliitika vastu. Samuti juba mainitud emakeel. Mitmekülgsem toetus looduskaitsele on seega juhtide ja spetsialistide (valgekraede seas), enesega rahuloleva eesti keelt kõneleva sotsiaalse kõrgkihi teema, kes on telerist sagedamini loobunud ja kes otsivad kohalikke, Eesti ja Euroopa poliitikauudiseid pigem telefoni ja sülearvuti abil neile sobival ajal. Seega on passiivne toetus looduskaitsele suurem sellistes elanikkonna rühmades, kes tulevad oma eluga hästi toime, tunnevad huvi muutuste vastu ja käivad ajaga kaasas. See võib omakorda tuua kaasa selle, et need inimesed, kel pole õnnestunud muutustega eriti hästi kaasa minna, kujundavad oma suhtumise looduskaitseesse välja üldise poliitilise vastasseisu pinnalt, millel pole praktilise looduskaitsega erilist seost.

2.2 Meediaanalüüsi tulemused

Projekti alguses tehtud analüüs looduskaitse kajastuse kohta meedias aastatel 2016-2017 näitas, et probleemikesksed meediakajastused looduskaitse kohta saab jagada üldjoontes kolmeks:

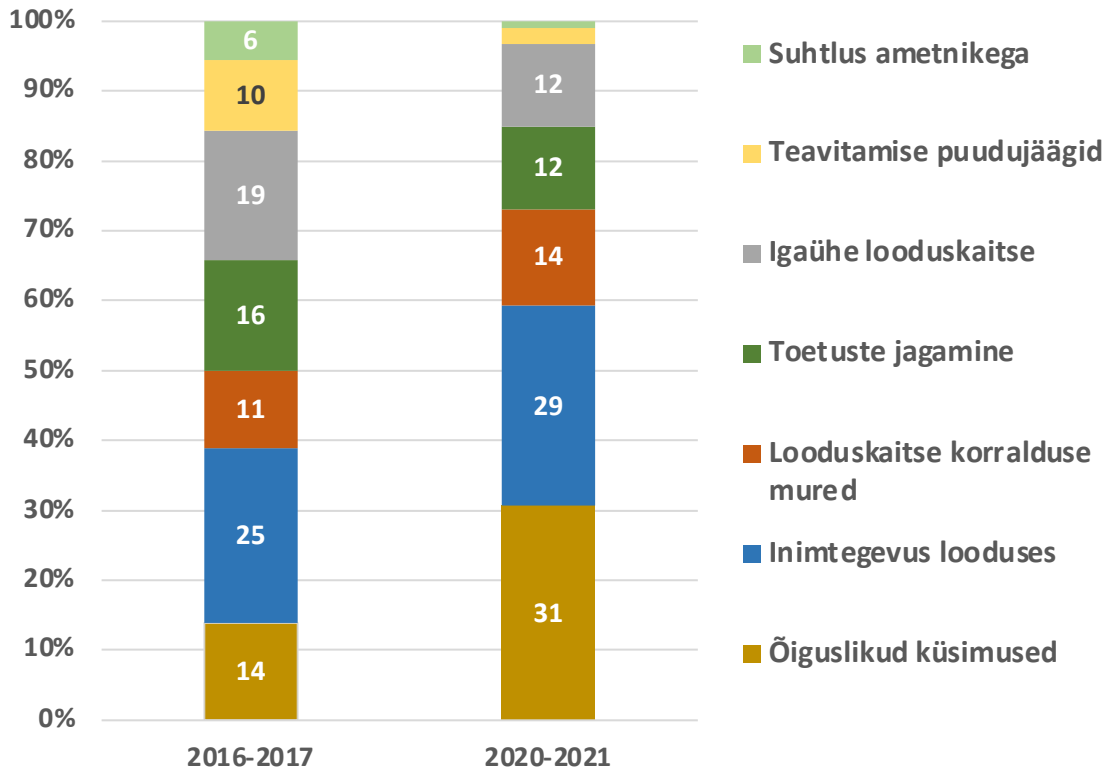
- **LOOMULIKUD VASTUOLUD LOODUSKAITSE JA INIMESTE TAVAPÄRASE ELUKORRALDUSE VAHEL** (rahulolematuse väljendamine, näpuga näitamine) ning igapäevase tegevusega kaasnevate üksikjuhtumite kajastused (näiteks menetlusvead, üksiku elupaiga probleemid)
- **POLIITILISED VÕI IDEOLOOGILISED MÕTTEVAHETUSED**, mis on pikemat aega elujõulised ning püsivad esil ka siis, kui pole kajastamisväärseid sündmusi.
- **ILMA LAIEMA KANDEPINNATA ÜKSIKJUHTUMID**, mis ei kujune (ei ole veel kujunenud) laiema mõttevahetuse teemaks ega puuduta ka looduskaitse korralduse igapäevaseid või baasilisi vajadusi

Nende probleemide kajastusest ei torganud silma „teravat, ulatuslikku ja põhimõttelist vastuseisu looduskaitsele ega selle korraldusele“ (esimene raport). Poliitiliste mõttevahetuste vallas näitas ohtu kasvatada looduskaitsele vastasseisu hiljuti vallandunud ühiskondlik metsakonflikt, eriti seetõttu, et metsaomanikele kompenseeriti looduskaitse tõttu saamata jäävat tulu ebaõiglase süsteemi alusel.

Et saada aru, milles peitub muutus, analüüsisime sarnase metoodikaga samade väljaannete 2020. ja 2021. aasta artikleid. Liikusime järeldustega üldisemalt üksikule. Seda, et looduskaitse on liikunud avaliku arutelu keskele, võimaldab öelda probleemikesksete lugude arvestatav kasv. Kui projekti eel kajastati looduskaitse probleeme 73 artiklis (tõstatati 108 probleemi), siis projekti lõpus ilmus sama ajavahemiku jooksul rohkem kui kaks korda enam artikleid (191 artiklit, 213 probleemi). Mõnikord ei ole statistiline muutus meediakajastustes tajutav – meediatarbija ei pööra meediatekstile tähelepanu sarnasel moel nagu meediaanalüüsi tegija. Seetõttu on vaja vaadata ka seda, kas suurenenud kajastusega tõsis mõni teema teiste kõrval rohkem esile. Selgus, et teistest rohkem on kajastatud mitmesuguseid reguleerimise ja õiguse probleeme (vt joonis 2).

Reguleerimise ja õiguse temaatikas torkavad silma mitmed teemad, millega kaasneb oht loodusele: Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirjade ümberkujundamise plaanide negatiivne mõju loodusele, Rail Baltica trassi hindamata jäänud riskid Natura aladele, Euroopa Komisjoni rikkumismenetlus Eesti vastu Natura aladel metsade raiumise tõttu ilma mõjuhindanguta, õigus Pakri hoiualal kütust pumbata ja RMK õigus raiuda väriselupaiku (puuduvad inventuurid). Probleeme tõstatatakse aga ka looduskaitse vastu: näiteks piirangute mõju maaelule, vaidlused paisude omanike ja KeA vahel paisutamise seaduslikkuse küsimustes, looduskaitse piirangute seadmise protseduuride ebaselgus maaomanikele, poliitikute soov kitsendada ranna ja kalda kaitse keelu vööndit, see, et eraomanikul pole õigust raiuda kaitsealal, samas kui RMK-l see on. Mitmed neist teemadest olid meedias üleväl juba 2016-2017, kuid perioodil 2020-2021 kajastatakse juhtumeid arvukalt ja mitmekülgset. Selle põhjus on menetlused ja kohtukaasused (varasemad meediaanalüüsid on näidanud, et meediakajastus kasvab, kui valdkonnas on rohkem sündmusi). Samuti on näeb meediakajastuses rohkem seda, et räägitakse sama teema arvukatest näidetest (üksikjuhtumitest tekib meediateema,

nt paisutamise kui sellise õiguspärasuse küsimused), jätkuvatest arengutest ja tähtsate asjaosaliste rollist (nt EL, kohus) looduse kaitsel (Rail Baltic, ELi menetlus Eesti vastu). Avalikus pildis koonduvad looduse kaitse probleemid terviklikuks probleemteemaks. Samal ajal hakkab koonduma ka vastasleer, üksikteemadele vastandumise kõrval on näha ka juba põhimõttelist vastandumist looduskaitsele kui poliitikale (läbiv liin nt metsa küsimustes, nõ maa- ja rannarahva pöördumises).

JOONIS 2. Looduskaitse probleemide jagunemine kahe ajavahemiku meediakajastustes

Allikas: meediaanalüüsi põhjal autorite tehtud

Näited kujunenud vastasleeride seisukohtadest:

TARTU ÜLIKOOL
KÄSIRAAC

[...] Sisuliselt närivad harvesterid kaitsealust metsa seest tühjaks nagu herilane õuna. Ministerium esitleb aga «õunakoort» ehk kaitsealuse metsamaa suurt pindala. Nagu Marku Lambi juhivate ametnike selgitustest Postimehele välja koorus, on hookuspookused pindaladega leivanumbriks ka Euroopa Komisjoniga vaidlemisel. [...] Harju, 19. 07. 2021 (Postimees)

„Reeglid, kuidas looduskaitset planeeritakse, on sihilikult segaseks aetud,“ räägib metsaomanik Alutaguselt, kus praegu käib rahvusparki kaitse-eeskirja koostamine. „See on hämar ja läbipaistmatu džungel. Metsaomanikud ei hakka sellepärast juristiksi, et kõikidest nendest nõuetest aru saada.“ Ladva, 2. 11. 2020 (Õhtuleht)

Veidi on kasvanud mure **inimese tegevuse mõjude pärast loodusele**. Sellel teemal on projekti lõpuperioodil käsitletud arvukaid küsimusi, millest enamik käis meediast läbi korduvalt, püsiva teemana. Siit leiab: **üksikud probleemjuhtumid** (Saaremaa kõrgepingeliinid, mis tapavad üle lendavaid linde, kavandatavate tehaste halb mõju loodusväärtustele ja kaitsealadele), **pikemat aega kestvad trendid looduse kahjuks** (Läänemere reostamine, mida ei saada kontrolli alla, lindude arvukuse kahanemine, inimese, mitte looduse kasuks tehtavad otsused) ning **arvukad loodusele kahjulikud tegevused, mille sooritamist ette heidetakse** (linnu- ja hundijahi pidamine, loodusvaenulik paisutamine, monokultuurse metsa majandamine, looduskaitsealade metsade raiumine ja raiumine linnurahu ajal, naftasaaduste ümberpumpamine merel jms). 2016-7 kajastati inimtegevuse mõjusid eeskätt üksikute probleemjuhtumitena, nt looduskaitsealade prügistamine, looduskaitsealuse kaurulaugu müük turgudel, looduskaitsealuse krundi tükeldamine ehituskruunkideks, raie käigus hukkunud kotkapoeg jne (kõik teemad leidsid kajastust ainult ühe korra). Loodust kahjustavad pikaajalised trendid ei leidnud siis looduskaitset puudutavates probleemartiklites käsitlust, laialdast üksikute inimtegevuse praktikate hukkamõistu ei leidunud samuti (pigem vastupidi, inimesed on näiteks soovinud kaitsealade reeglite leevendamist enda vajaduste kasuks). Kajastuse kasvust on tähtsam, et on kujunenud välja ideoloogiline raamistik, mis vaatleb inimese arvukaid tegevusi looduse kahjustamise perspektiivist. Mõni näide:

[...] kuivendati enam kui 600 hektari jagu vanu metsi Hiiumaal, mis jättis kuivaks mitmete kaitsealuste liikide elupaigaks oleva jõe ning kahjustas ka Natura 2000 loodusväärtusi naabrusse jäävatel aladel. EKO omistas 2020. aasta kõige keskkonnaaenulikuma teo tüüti ehk keskkonnakirve RMK-le just nimelt kuivendustöö eest Prählamäel, kus aastani 2004 kehtis Kärkla arteesia kaevude kaitseks metsaste ja soiste piirkondade kuivendamiskeeld. Uibopuu, 9. 11. 2021 (Postimees)

Eesti maakasutus liigub tugeva intensiivistumise rajal, tagajärjeks on looduse hääbumine ja keskkonnaseisundi halvenemine. [...] Üle maailma, ja nüüd ka Eestis, on üldine trend tugev diferentseerumine kaitstavate alade ning ülejäänud maa vahel: loodusväärtused säilivad vaid kaitsealadel, väljaspool kaitstavaid alasid loodusele ruumi ei jää. Helm, 18. 05. 2021 (Postimees)

Looduskaitse korralduse küsimuses on 2020-21 läbivad teemad: elupaikade inventuuri viibimine, omavalitsuse rajatavad kaitsealad, eksimused raieõiguste väljastamises, mitmesugused vastuolud KeA ja RMK vahel, vähe tähelepanu looduskaitse ja elurikkuse küsimustele metsanduse arengukavas. Looduskaitse korralduse küsimustes pole kaht perioodi kõrvutades erilisi erinevusi märgata.

Toetuste jagamise küsimuses valdavad aastatel 2021-22 Alutaguse rahvusparki laienedes hõlmataivate metsaalade omanike majandustegevusest saamata jäänud tulude kompenseerimise küsimused, samuti üldisemalt looduskaitse piirangute hüvitamise meetmete piisavus. 2016-17 oli fookus sarnane, aga teemad teised: omavalitsuse looduskaitsealustelt maadelt saamata jääv maksutulu, looduskaitsealuste maade vahetus või müük riigile, Natura-väliste kaitsealade hüvitiste puudumine.

Igäihe looduskaitse: 2016-17 olid jutuks eelkõige üksikjuhtumid, millest paljud puudutasid küll ühe või teise nurga alt juba metsaraie küsimusi (algamas oli metsakonflikt). 2020-21 torkasid silma rahvaalgatuste kajastused nii looduskaitse poolt kui vastu (nn maa- ja rannarahva pöördumine, aga ka petitsioonid linnurahu poolt, looduskaitseala rajamiseks, kohalike inimeste kohtukäik elamukrundi arendaja vastu keskkonnamõtjude hindamata jätmise pärast, mitmesugused väljaastumised metsade kaitseks jne). Meediapilti vaadates on normaliseerunud eeldus, et probleemi märkaja tõstab kära.

2020-21 vähenes 2016-17 võrreldes arvestatavalt artiklite arv kahel teemal. Aastatel 2016-17 kajastati üsna palju probleeme **teavitamise ja selgitamise** vallast (segadused sellega, kuidas õigesti tegutseda või mida täpselt kaitstakse, aga ka ebatäpsed andmed), samuti teemal **inimeste suhtlus ametnikega** (tõstsid esile ametniku huvipuuduse looduskaitse küsimusega tegelemise vastu). Näited:

«Kuna keskkonnainspeksioon rikkumistele ei reageerinud, siis pöördus Vaike Martin abi saamiseks EMA poole, kes esitas sel nädalal keskkonnaameti ja keskkonnainspeksiooni vastava eriala juhtivametnikele keskkonnarikkumistest teavitavad protokollid ning neid tõendava fotomaterjali. [...] Kõige selle tulemusel on jõe pind käesoleva suve jooksul pea poole võrra alanenud, mida tõendavad ka varasemate piltide ning praeguse fotomaterjali võrdlemine,» rääkis Väli. BNS, 25. 08. 2017 (Postimees)

Eestimaal on aastakümnete jooksul looduskaitse alla võetud üle kuuesaja puu, millest kaugelki kõiki pole ammu enam olemas. Puu võib olla küll hävinud, ent kui kirjade järgi on ta endiselt kaitse all, piirab see maaomaniku tegutsemisvabadust.[...] Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Eleri Laidma rääkis, et enamasti saab amet neist hääbunud puudest teada tähelepanelike kodanike kaudu. Näiteks hiljuti teatas üks metsamees, et Võrumaal on kaitsealune lühterkuusk hävinud. Et iga üksiku puu pärast uut ministri määrust ei looda, võib juhtuda, et puu on aastakümneid peale murdumist veel looduskaitse all. Pintson, 11. 08. 2017 (Postimees)

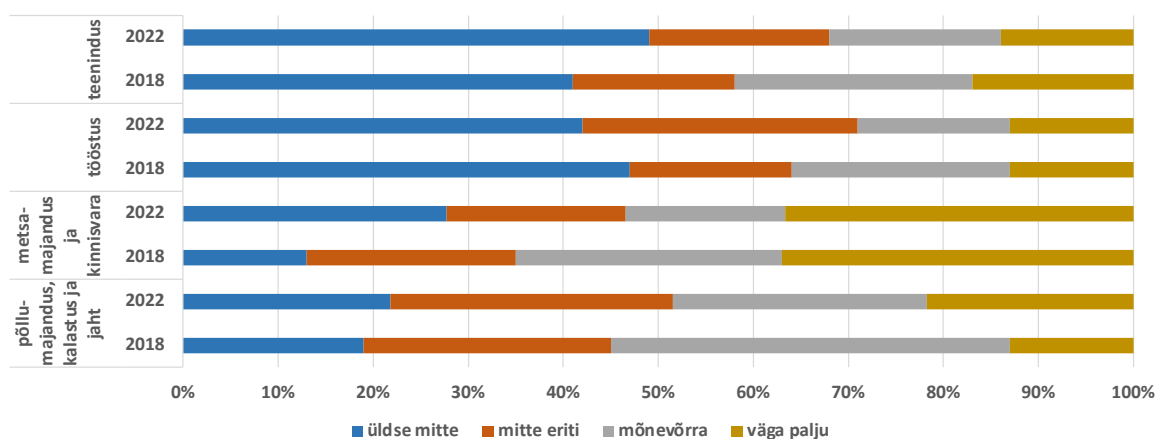
Meediakajastuste analüüsi kokkuvõtteks võib öelda, et projektile eelnenud aastatel kajastati looduskaitse probleeme juhuslikult – siis, kui ajakirjanik valis talle laekuvate argiste teadete seast välja kajastamist vääriava teema selle tõttu, et esindatud oli uudisväärtuslikkuse kriteerium „konfliktus“. Projekti lõpuaastatel on looduskaitse muutunud omaette temaks, mida meedia arendab edasi, kaasates küsimuse arutamisse mitmekülgseid asjaosalisi, kes on ka ise huvitatud muutustest selles, kuidas looduskaitset raamistatakse. Tekkinud on nii looduskaitset toetav kui sellele vastanduv leer. Looduskaitse kajastuse aluseks olevaid sündmusi on küll rohkem, kuid sel teemal vahetatakse meedias mõtteid ka siis, kui sündmusi ei ole. Muutus looduskaitse probleemide temaatikas näitab, et meediakajastus toetab projekti lõpuperioodil tugevalt nii kirjutatud kui kirjutamata normide ümberkujundamist – näiteks loodusele kahjulike tegevuste ärakeelamist, vältimist (toetajate võit) kui ka looduskaitse kompensatsioonimeetmete arengut (vastaste võit). Meedia normaliseerib arusaama, et looduse probleemide märkamisel tuleb sellest teada anda (ametnikule, kaasvõitlejale, meediale, õiguskaitse organile).

2.3 Maaomanike küsitluse tulemused

Maaomanike suhteid looduskaitsega uurisime põhjalikumalt projekti alguses raportis *Sihtrühmade kogemused looduskaitsega: 2018. aasta baastase*. Selles raportis ei hakka me samu üksikasju üle kordama ega sukelduma statistilise analüüsi peensustesse, vaid toome kaht andmestikku kõrvutades võimalikult kompaktselt välja kõige tähtsamad muutused, mille meie lühike küsitlus kinni püüdis.

Küsitlesime Norstat Eesti kaasabil maaomanikke, lähtudes samadest valimi koostamise põhimõtetest, millest projekti esimeses küsitluses. Telefoni teel küsitleti 200 ettevõtete esindajat (nimetatud lühidalt ettevõtjateks, arvestades suurt ühe töötajaga ettevõtete arvu – 41% – pole see ka suur möödapanek) ja 300 eraisikut. Üksikasjalik ülevaade maaomanike vastustest projekti alguses ja lõpus on toodud Lisas 1, aga olgu öeldud, et ka nende muutuste põhjuseid ei saa omistada projektile, vaid laiematele ühiskondlikele muutustele.

Sarnaselt eelmise uuringuga ei ennustanud maaomanike kirjeldamiseks statistikas kasutatavad näitajad nagu töötajate arv, käive, vanus või sugu jne kogemust looduskaitsega. Ettevõtjate kogemuse muutust kirjeldab kõige paremini endiselt tegutsemise valdkond. Järgmiselt jooniselt näeb, et nelja aasta jooksul on valdkondades, mis territooriumipõhise looduskaitsega vähem vastuollu lähevad – tööstuses ja teeninduses – toimunud nihe paremuse suunas. Küsimus selle kohta, kuid võrd looduskaitse segab ettevõtja tegutsemist, põhineb hinnangul, mis tähendab, et vastustes on rohkem juhuslikkust (võrreldes näiteks küsimustega käitumise kohta). Et erinevus hinnangute vahel on üsna suur, võib seda tulemust siiski usaldada. Ka metsamajanduses on toimunud justkui väike muutus toetavas suunas, kuid võrreldes teiste tegevusvaldkondadega on nende vastajate osakaal, kelle arvates looduskaitse segab tegutsemist väga palju, siiski kõige suurem. Põllumajanduses on suurenenud väga kriitiliste inimeste osakaal, v-o peegeldab see looduskaitse juurutamisega kaasnevaid vastasseisu tendentse, mis on metsanduses juba pikemat aega aset leidnud.

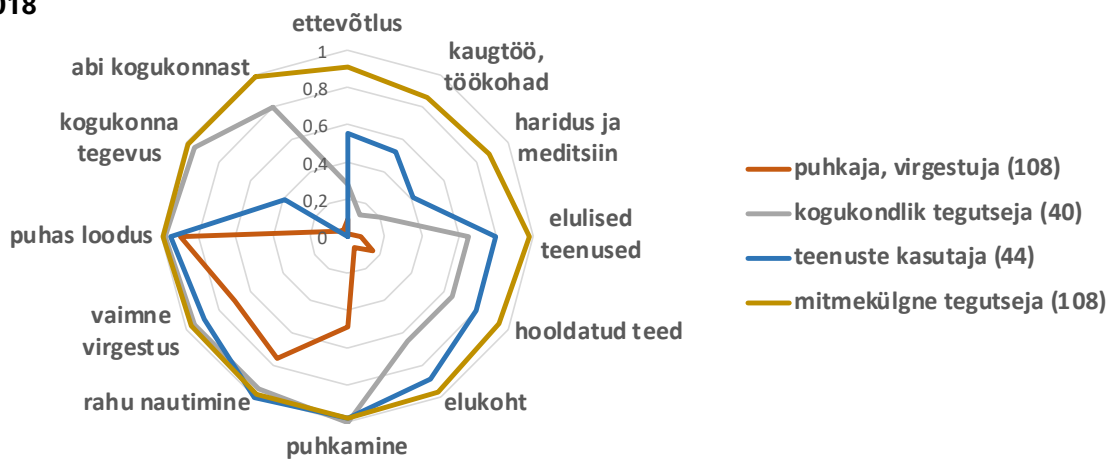

JOONIS 3. Ettevõtjad 2018 ja 2022: Looduskaitse segab argielu, tegevusplaan...

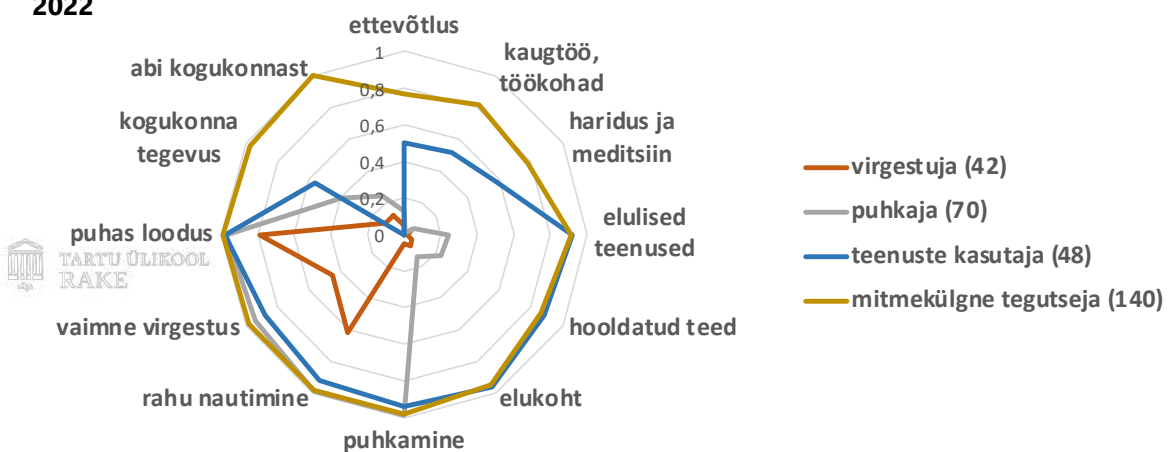
Ankeedis oli küsimus ka selle kohta, kui palju on looduskaitse ettevõttele kasu toonud. Ettevõtjad ei eristunud selle poolest kummalgi mõõtmisperioodil (metsanduses nähti kasu küll palju vähem kui mujal). Nende ettevõtjate osakaal, kes näevad looduskaitstes ka kasu, on vahepeal kahanenud 10% võrra.

Eraisikutest maaomanike kogemusi aitab kõige paremini mõtestada nende suhe looduskaitsealuse maatükiga ja seda ümbritsevate sotsiaalsete suhetega. Selle põhjal, milliseid tegevusi inimesed lähikonnas võimalikuks peavad, sai nad mõlemal perioodil jagada nelja sarnasesse rühma. Kasutatud klasteranalüüsi meetod ei võimalda teha üksühele kõrvutatavaid rühmi, tõlgendada tuleb korraga nii rühma iseloomustavate tunnuste väärtusi kui rühma suurust, mis võivad liikuda ise suundades. Joonise 4 ja tabelite 2 ja 3 põhjal saab öelda, et looduskaitsealuste maade omanike seas on kasvanud nende inimeste osakaal, kes näevad võimalusi kohapeal tegutseda. Muutusele võib olla kaasa aidanud nii koroonakriis kui ka kasvav vastasseis ääremaastumisele, aktiivsete inimeste liikumine maale (nt mitmepaigalisuse vormis).

2018

2022

JOONIS 4. Eraisikute rühmad tegutsemise profiilide järgi 2018. ja 2022. aastal (klasteranalüüs K-keskmiste meetodil eristab rühmi tunnuste keskväertuste alusel, legendil sulgudes rühma suurus)

Joonistel on kasutatud sarnasuse leidmiseks samu värve, kuid 2022. aastal on joonisel uued nimetused. Nõ puhkajate ja virgestujate rühm on jagunenud kaheks, kogukondlik rühm (varem pigem ei elanud maal ega teinud seal ka (kaug)tööd) on sulandunud kokku mitmekülgsest aktiivsete

tegutsejatega (teevad kohapeal (kaug)tööd). Seega võib öelda, et suhe looduskaitsealaga on muutunud aktiivsemaks just kaugtöö tegemise vajaduse tõttu, mis võimaldab inimestel end maakohaga rohkem siduda. Kohapeal elajate osakaal tervikuna ei ole siiski muutunud, toimunud on nihe looduskaitsealal elavate inimeste sidemetes piirkonnaga.

TABEL 2. Eraisikutest maaomanike tüübid looduskaitsealadel

	Elab looduskaitsealasel maatükil (%)		Looduskaitsealuse maa elanike jaotus		Positiivne kogemus ametkondliku asjaajamisega	
	2018	2022	2018	2022	2018	2022
puhkaja, virgestuja	8	4 ja 5	11	4 ja 3	1,3	2,2 ja 1,9
kogukondlik tegutseja	25	-	12	-	2,1	-
teenuste kasutaja	41	31	22	18	0,9	2,2
mitmekülgne tegutseja	43	46	55	76	2,2	2,3
Vastajad kokku	28%	28%	100%	100%	1,7	2,2
Seose tugevus (Spearmani roo)	.347**	.420**	.347**	.420**	**	-

Allikas: uuringu küsitluse põhjal autorite tehtud, ** $p < 0,005$, * $p < 0,05$

Paikkonnas mitmekülgsetel tegusad inimesed suhtuvad looduskaitsele positiivsemalt – nad näevad sagedamini, et looduskaitse võib olla kasulik ja harvemini, et see segab nende elu. Nad oskavad sagedamini mõtestada ka seda, mis on nende looduses väärtuslik (seda mõõtsime küsimusega, kas inimene oskaks tutvustada paiga loodusväärtusi). Kui eelmise mõõtmise ajal pakkus looduskaitsele tuge ka positiivne kogemus ametkondliku asjaajamisega, siis järelmõõtmise ajal see enam vastajaid ei eristanud. Tõenäoliselt on selle põhjuseks see, et suur osa asjaajamisest on liikunud Interneti, inimesed on hea asjaajamise normidega ära harjunud kui ka see, et looduskaitsele suhtumist kujundavad praegu rohkem muud tegurid.

TABEL 3. Eraisikutest maaomanike seisukohad looduskaitse küsimuses

	oskus tutvustada loodust üsna või väga hästi		looduskaitse on mõnikord või mitmeti kasulik		looduskaitse segab elu mõnevõrra või väga palju	
	2018	2022	2018	2022	2018	2022
puhkaja, virgestuja	28	30 ja 26	26	40 ja 29	39	37 ja 33
kogukondlik tegutseja	48		40		23	
teenuste kasutaja	55	35	27	23	48	21
mitmekülgne tegutseja	42	46	53	44	26	26
Vastajad kokku	39%	37%	37%	37%	33%	29%
p	.165**	.192**	.192**	.157*	.179**	-

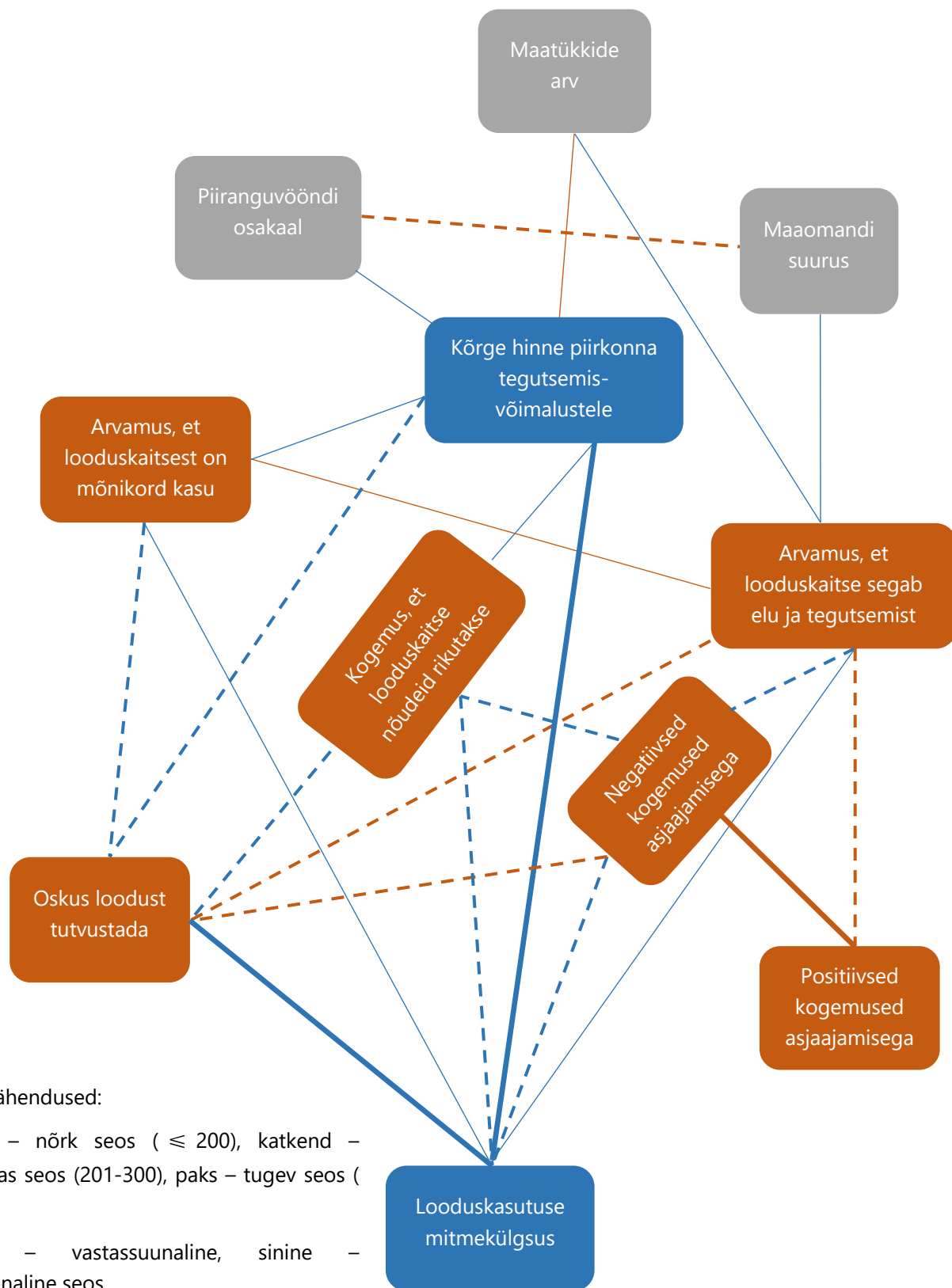
Allikas: uuringu küsitluse põhjal autorite tehtud, ** $p < 0,005$, * $p < 0,05$

Järgmistel joonistel on kirjeldatud seda, millised tegurid kujundavad looduskaitse kogemust 2022. aastal, kui tugevad on nendevahelised sidemed ja millises suunas need on (nt kui kasvab üks näitaja, siis kas teine näitaja kasvab samuti või hoopis kahaneb). Seosed kahe teguri vahel ei näita otseselt põhjuslikkust, samuti mängib looduskaitse kogemuses kaasa tegureid, mille kohta meil lühikese ankeediga polnud võimalik andmeid koguda. Me tegime sarnase analüüsi ka 2018. aasta kohta ning kirjeldame põgusalt, milles need erinevused on ja mida näidata võivad.

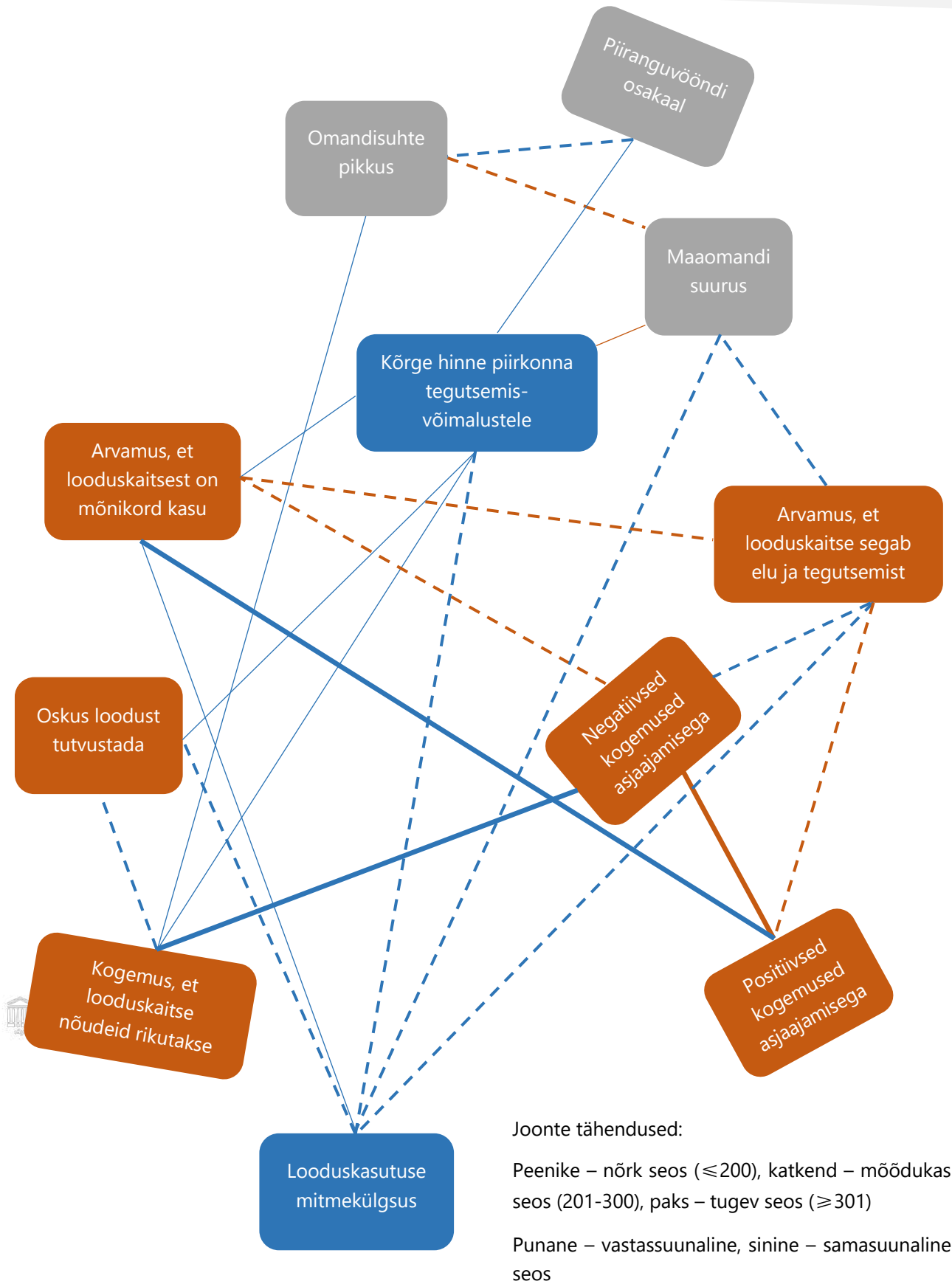
Eraisikute looduskaitse kogemuse kujundamisel mängib kaasa kohapealsetest tegutsemisvõimalustest osasaamine (puhkus ja rahu, kogukond ja suhted, teenused, taristu jne). Kuigi mitmekülgsetel tegusad inimesed on sageli väiksemate maatükkide omanikud, mis on enamasti

tervikuna mõnes kaitsevööndis, ei leia nad siiski, et looduskaitse takistaks nende tegutsemist. Nende tegevus ei sõltu suurte põllu- või metsamassiivide majandamise vajadusest, mis tähendaks kohustust oma tegevust täiendavate reeglite järgi rihtida. Nad näevad, et looduskaitsest on mõnikord ka kasu ja oskavad paremini suhestuda loodusväärtustega (avaram teabeväli, mitmekülgsemad argumendid). Aktiivsed inimesed on samas sageli ka need, kes loodust kohapeal rohkem kasutavad (tegutsevad põllumajanduses, hooldavad heinamaad, ehitavad, peavad jahti jne). Selle rolli tõttu on neil paremad teadmised loodusväärtustest. Nad näevad lisaks looduskaitse kasu poolele (nt toetused) ka seda, et looduskaitse häirib nende tegutsemist. Nad märkavad rohkem seda, kui keegi teine looduskaitse nõudeid rikub ja neid häirib see, kui asjaajamine ei liigu õlitatult. Arvamus, et looduskaitse segab elu, on sagedasem siis, kui inimesel on palju maad (elu on sagedamini looduskaitsega kokkupõrke kursil), loodussuhe on vähesem (paratamatu, kui maatükid paiknevad kodust kaugemal) ja rohkem kogemusi ametkondliku asjaajamisega (see seos ei ole statistiliselt siiski oluline). Pigem võib öelda, et halva suhte taga looduskaitsega on kapseldumine kõlakotta, mis laseb asjaajamist näha halvas valguses, looduskaitset kasutuna, teiste inimeste eeliseid suuremana isiklike eeliste ees, näha meedia vahendatud vastandumise protsessis enda valikuid must-valgena. Võrreldes 2018. aasta seoseid järelküsitluse seostega saab öelda, et maaomandi suurus ja neile seatud piirangud ei eristanud varem vastajaid. Neli aastat tagasi ei olnud maaomanike seas seega majandushuviga omanike arvamus nii tugevalt eristunud. Praegu leiavad looduskaitsealadel aktiivselt maad kasutavad inimesed teistest sagedamini, et asjaajamise kogemus on halb, eelmise küsitluse ajal see nii ei olnud. Statistiliselt said nad siis hoopis rohkem positiivseid kogemusi. Positiivne asjaajamise kogemus on kaotanud oma rolli looduskaitse suhte kujundamisel, ta ei seostu enam praktiliselt teiste argumentidega. Pinge kolle on liikunud põhimõtteliste, ideoloogiliste küsimuste juurde (vt meediaanalüüs).

Ettevõtjate kogemus looduskaitsega on eraisikutega võrreldes rohkem seotud maaomandi suuruse ja looduskasutuse mitmekülgusega, sest nendega kaasneb ka vajadus arvesse võtta rohkemaid looduskaitse aspekte. Omandisuhe on ettevõtjatel lühem ja hektilisem, maaomandil on eraisikutega võrreldes esikohal majanduslik väärtus (mis on ka loomulik). Seetõttu vaatab ettevõtja looduskaitset kiivama pilguga – kuidas see konkurentsitingimusi ettevõtjate vahel ümber jaotab. Mitmekülgse looduskasutusega käib tugevamalt kaasas hinnang, et looduskaitse segab ettevõtlust kui hinnang, et looduskaitse võib olla kasulik (see seos on nõrgenenud). Arusaama, et looduskaitse segab ettevõtja tegevust, tingib analüüsi järgi ainult vajadus järgida looduskaitse nõudeid (rohkem erisusi, mis kaasnevad suurema ja killustatuma maaomandiga, vajadus arvestada looduskaitse nõuetega ametlikus asjaajamises). Sellise arusaama taga võib peituda aga ka looduskaitse segane korraldus (nt kaitse alla võtmise protseduurid, raiete seaduspärasus looduskaitsealadel), samuti suurem ideoloogiline vastasseis, mis on tegeliku eluga lõdvalt seotud. Näiteks 2018. aastal leidsid need, kes tegutsesid piirkonnas mitmekülgelt, seda, et looduskaitse segab nende elu vähem kui nende seas, kes piirkonna võimalusi ühekülgelt kasutasid (2022. aastal sellist seost pole). Ka ei olnud negatiivsed tegurid 2018. aastal omavahel nii palju seotud kui praegu. See näitab must-valgete seisukohtade levikut, soovi anda kas just negatiivseid või positiivseid hinnanguid. Huvitava erisusega torkab silma, et need, kes kohapeal aktiivselt maad kasutavad, oskasid 2018. aastal 2022. aastaga võrreldes suurema tõenäosusega loodusväärtusi tutvustada.

JOONIS 5. Erasisikute looduskaitse kogemuse tegurid 2022. aastal

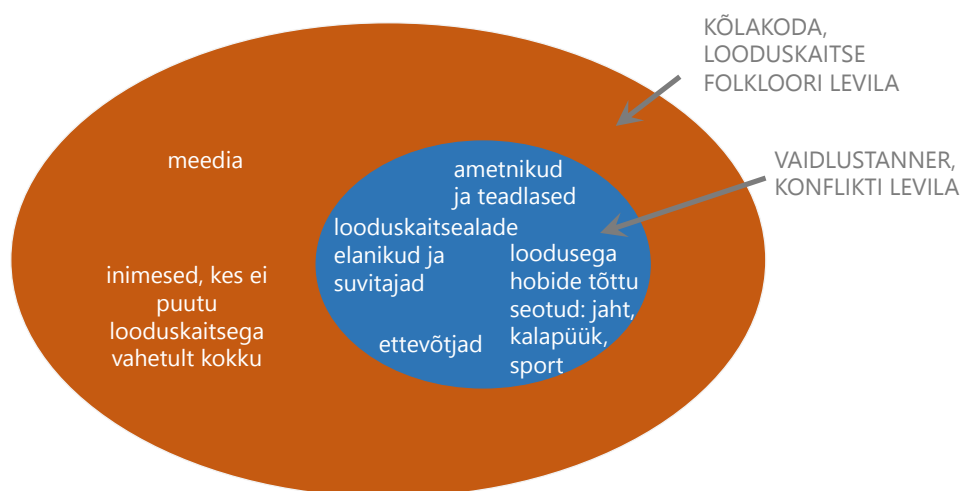

JOONIS 6. Ettevõtjate looduskaitse kogemuse tegurid 2022. aastal

KOKKUVÕTE

LOODUSKAITSE TAJUMINE ELANIKKONNAS SÕLTUB SELLEST, MILLINE ON INIMESTE SUHE LÄÄNESTUMISE PROTSSESSIGA

Looduskaitse kommunikatsiooni väljundite alg- ja baastaset otsustasime mõõta kahes mõõtes: esiteks muutusi vaidlustandril, mille keskmes on maaomanikud, kelle tegevust püüavad mõjutada nii ametnikud kui teadlased, teiseks looduskaitse kõlakojas, mis väljendub nii nõ tavakodanike suhtumises kui meedia raamistamise viisides (vt Joonis 7).

JOONIS 7. Looduskaitse kommunikatsiooni tandid

Allikas: autorite tehtud

Kõlakoda

Eurobaromeeter-küsitlusest, mille abil mõõtsime nõ tavakodanike seisukohti looduskaitse küsimuses, selgub, et looduskaitse mõistete tundmises ja looduskaitse heakskiidus ei ole 2018. aasta seisuga elanikkonnas märgata statistiliselt tõestatavaid muutusi. Heakskiit looduskaitsele lähtub elanikkonna emakeelest (teabeväli), selle rühmade sotsiaalsest positsioonist ja ühiskondlikust kihist, võimest käia kaasas ühiskondlike muutustega. See võib tingida olukorra, et ühiskondlik polariseerumine hakkab mõjutama ka heakskiitu looduskaitsealadele. Näiteks need inimesed, kel pole õnnestunud muutustega eriti hästi kaasa minna, kujundavad oma suhtumise looduskaitsele välja üldisema ühiskondliku vastasseisu pinnalt, millel pole praktilise looduskaitse toimuvaga erilist seost. Kuigi välitööd meie teistes looduskaitse küsimusi lahkevates projektides pakuvad kinnitust sellisele hüpoteesile, tuleb silmas pidada, et pärast 2018. aasta küsitlust on looduskaitse vallas toimunud mitmeid arenguid. Elanikke on polariseerinud metsanduse arengukava koostamise käigus toimunud avalikud tülid, sama rada hakkab tõenäoliselt minema põllumajandus (sest kus puid raiutakse, seal pilpad lendavad), kogukonnad on mobiliseerunud kogukonna looduse kaitsele (tselluloositehase protestid, kogukonnad metsaraie

vastu), avalikus debatis on hakatud avama praktilisi võimalusi selleks, et igaüks saaks bioloogilise mitmekesisuse arengule kaasa aidata, kavandatakse rohepöoret jne. Põhimõttelisi muutuseid on toimunud mitmete poliitikat kujundavate asutuste seisukohtades jne. See tähendab, et meie kasutatud eurobaromeeter-küsitluse andmed, mille viimane aastakäik jäi 2018. aastasse, ei saanudki toimunud muutust kinni püüda või püüdiski, kuid looduskaitse toetajate kõrval ühtlasi kasvanud vastaste osakaal võis anda andmetes kokku nullsumma tulemuse.

Meediaanalüüsi põhjal võib siiski öelda, et nii elurikkuse kui Natura-alade mõistete tähendusega täitmine on saanud avalikkuses hea hoo sisse. Kui projektile eelnenud aastatel kajastati looduskaitse probleeme juhuslikult, siis nüüd on looduskaitse muutunud omaette teemaks, mida meedia arendab edasi, kaasates küsimuse arutamisse mitmekülgseid asjaosalisi, kes on ka ise huvitatud muutustest selles, kuidas looduskaitset raamistatakse. Tekkinud on nii looduskaitset toetav kui sellele vastanduv leer (suurte muutuste paratamatu kõrvalnähe). Meediakajastus toetab nii kirjutatud kui kirjutamata normide ümberkujundamist – näiteks loodusele kahjulike tegevuste ärakeelamist, vältimist (toetajate võit) kui ka looduskaitse kompensatsioonimeetmete arengut (vastaste võit). Meedia normaliseerib arusaama, et looduse probleemide märkamisel tuleb sellest teada anda (ametnikule, kaasvõitlejale, meediale, õiguskaitse organile).

Vaidlustanner

Maaomanike küsitlus. Ettevõtjad näevad looduskaitstes rohkem kahju kui kasu, aga toetus looduskaitsele on kasvanud nende seas, kes metsa ega põllumaad ei majanda. Nende osakaal, kes näevad looduskaitstes kasu, on samas kahanenud 10%. Võime näha looduskaitstes kasu on nõrgenenud maad mitmekülgelt kasutavate ettevõtjate seas, segavat külge näevad nad aga senisest rohkem. Ju on looduskaitstes toimunud neid puudutavaid muutusi ja ettevõtja vaatab neid muutusi kiiva pilguga – kuidas see konkurentsitingimusi ettevõtjate vahel ümber jaotab.

Eraisikutest omanike suhe oma maaomandiga on tihenunud-mitmekesisunud, mistõttu tuleb neil rohkem mõtestada ka looduskaitset. Toetus looduskaitsele on oma maatükiga mitmekülgelt suhestuvate inimeste seas suurem – looduskaitse on osa kogukonna identiteedist, võime looduskaitse vajadust mõista on kõrgem (sarnaselt Eurobaromeetri-küsitlusele sõltub see sotsiaalsest positsioonist, maailmaga kursisolekust). Eraisikud toetavad väidet, et looduskaitse toob neile kasu, veidi rohkem kui väidet, et see segab nende elu. Aga ka eraisikute seas on esile kerkinud majandamishuviga inimeste rühm, mis vastandub looduskaitsele. Nemed leiavad senisest rohkem, et looduskaitse nende tegevust segab. Halva suhtumise taga on ilmselt pikaajaliselt lahendamata jäänud looduskaitsealade kompensatsiooniküsimused, aga ka kapseldumine kõlakotta, mis laseb asjaajamist näha halvas valguses, looduskaitset kasutuna, teiste inimeste eeliseid suuremana isiklike eeliste ees, näha meedia vahendatud vastandumise protsessis enda valikuid must-valgena.

LOODUSKAITSE KOMMUNIKATSIOONI KATSETUSED PROJEKTI RAAMES ON AIDANUD KAASA MUUTUSI TAKISTAVATE PUSADE TUNDMAÕPPIMISELE

Positiivne asjaajamise kogemus on negatiivsega võrreldes rohkem levinud ja kasvutrendis, kuid see ei kujunda enam suhtumist looduskaitseesse. Pinge kolde taga on ilmselt põhimõttelisemad küsimused, mille üle vaieldakse palju meedia vahendusel.

Looduskaitse kommunikatsiooni väljundite analüüs kõlakoja ja vaidlustandri mõõtes näitab, et looduskaitse korralduses toimuvad muutused kiirenevad ja nende kujundamisele sekkutakse mitmelt küljelt (majandus-, sotsiaal- ja loodushuvid) ja tasandilt (Euroopa Liit, kohtud, kodanikualgatus). Võib öelda, et kommunikatsiooni roll on praegu vahendada ja võimendada muutuse protsesse, et aidata looduskaitse korraldus mingisuguse uue kvaliteedini, mis aitab paremini saavutada globaalseid elurikkuse eesmärke ja sobitada neid teistega (kliima, energiapuudus, sotsiaalne sidusus jne). Enne seda etappi tuleb ületada ka võrdlemisi loomulikud ühiskondlikud vastasseisud – kui seda ei tekiks, ei oleks muutusel tähendust ühiskondlikule elule ega loodusele.

Et looduskaitse kommunikatsiooni testimise projekti algusest möödunud aastate jooksul on looduskaitset asunud kujundama mitmed väga mõjukad tegurid (uued sotsiaalsed liikumised, konfliktid, rohelepp poliitika), avaldab uuritud projekt neile muutustele eraldiseisvalt väga vähe mõju, panustades pigem samasuunalise mõjuga tegevustesse ühena mõjutajana teiste kõrval.

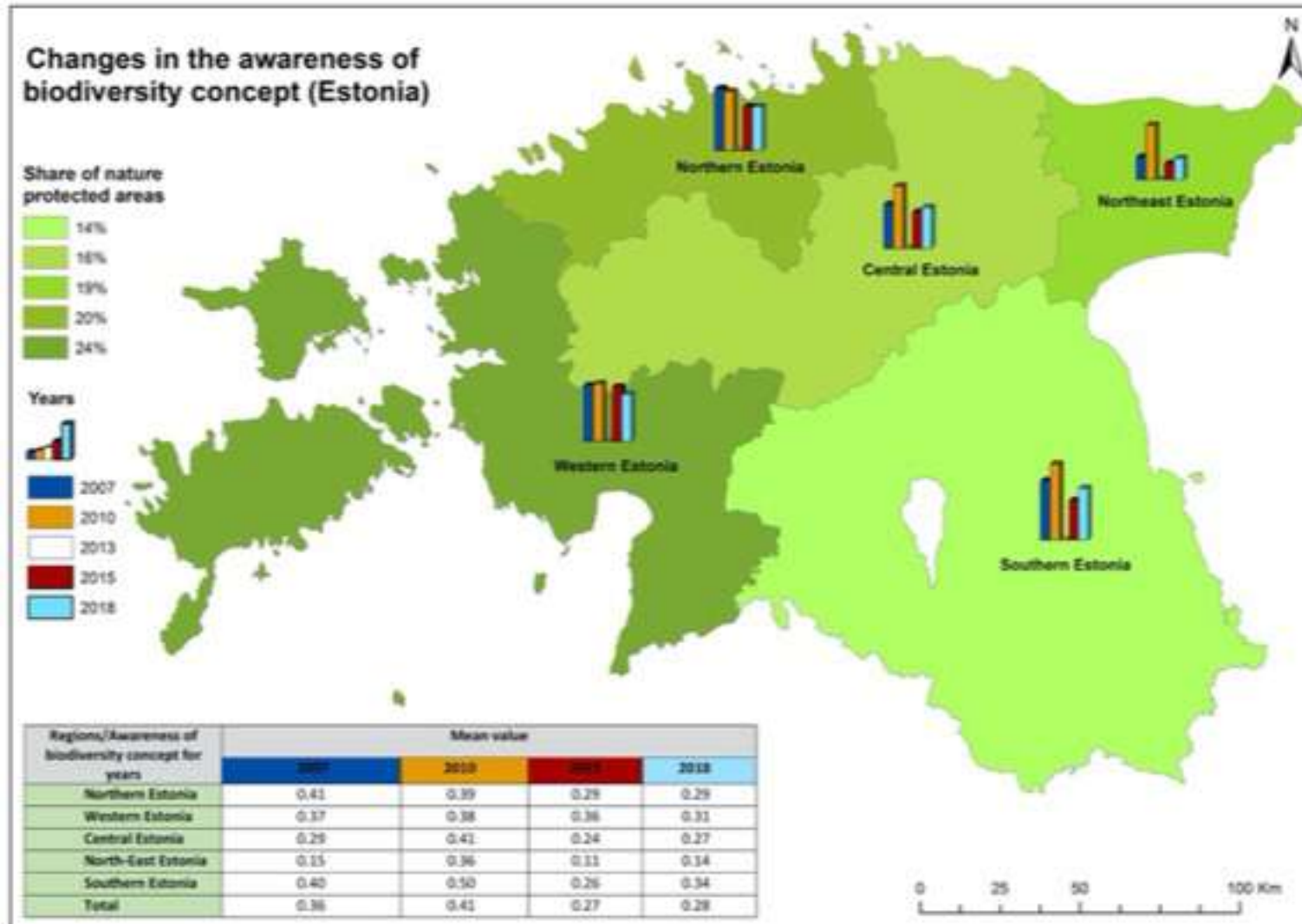
Eestimaa looduse fond ja keskkonnaõiguse keskus tegelevad väljaspool looduskaitse kommunikatsiooni projekti rohkem looduskaitse ja majanduse vaheliste vastuolude ja looduskaitse korralduse kitsaskohtade kättenäitamisega. Projekt on aidanud neil vahelduseks tegeleda ka looduskaitse toreda küljega. Looduskaitse kommunikatsiooni projekti tegevused on aidanud kaasa muutuseks vajalike „hammasrataste õlitamisele“, otsides paremaid viise sellele, kuidas ametnikud maaomanikega suhtlema peaksid (kommunikatsioonikoolitused, õppereisid, kaasamisharjutused), kuidas avada looduskaitse kõrvaltvaatajatele looduskaitse inimlikult arusaadavaid külgi (kodanikuteaduse kampaaniad, vabaõhuüritused), kuidas siduda looduskaitset kohalike kogukondadega (vabaõhuüritused) ja kuidas sõlmida lahti looduskaitset takistavaid juriidilisi või sotsiaalseid puntraid (käsiraamat, juhtumianalüüsid, nõuandla). Mitmel puhul on arutatud looduskaitse korralduse probleeme looduskaitse aruteluareenidel (konverentsid). Selleks, et need järelused jõuaksid aruteluareenidelt praktikasse, on projektile vaja kavandada jätkutegevusi.

LISA 1

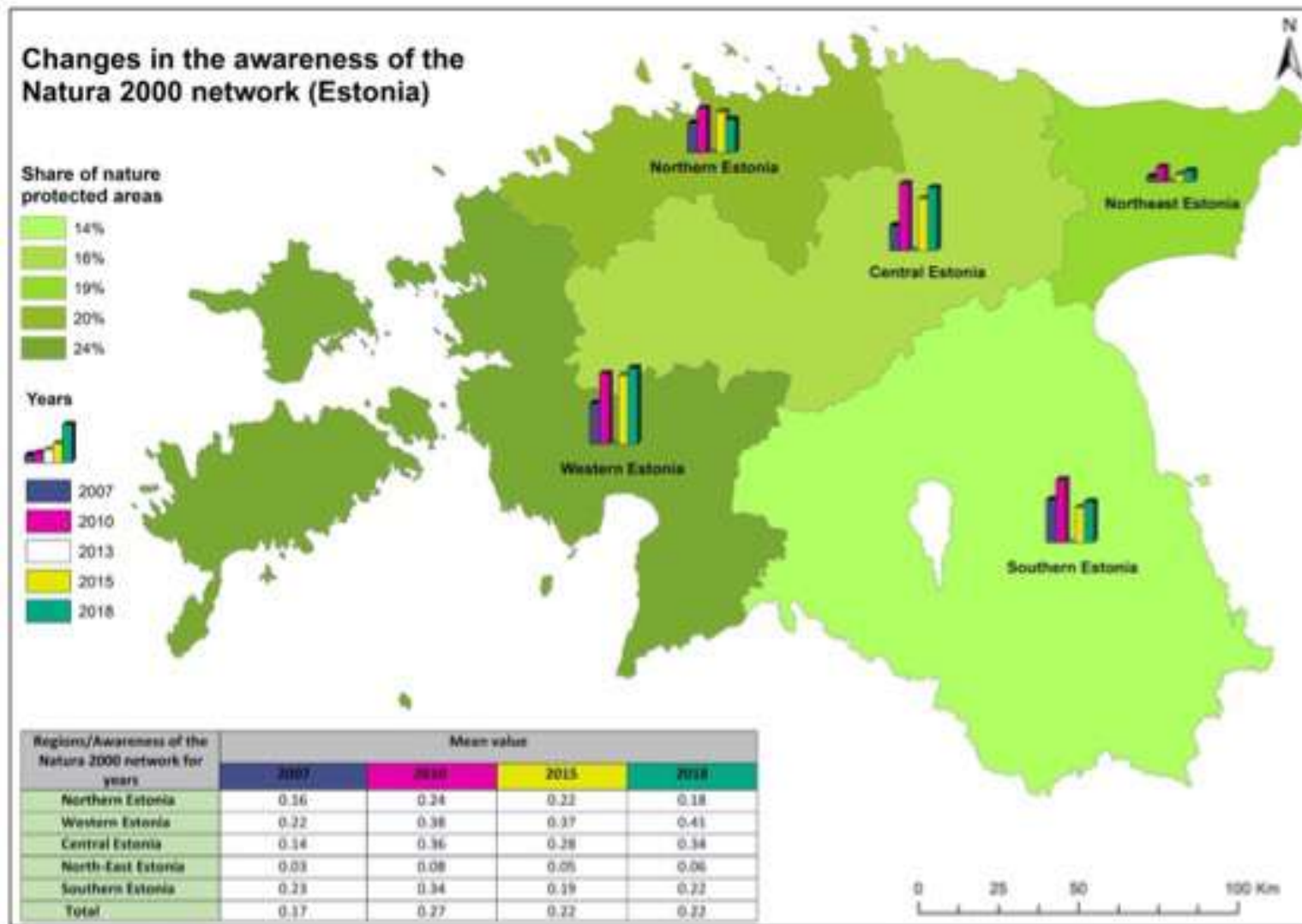
Lisast leiab pikemad ülevaated Eurobaromeeter-küsitluse ja maaomanike küsitluse andmetest. Eurobaromeeter-küsitluse joonised on ingliskeelsed, aga neilt leiab ka keelevigu, sest andmetega töötas inimene, kellele nii eesti kui inglise keel on võõrkeeled. Et meil ei olnud võimalik mitu aastat tagasi vahearuande tarbeks tehtud jooniseid enam ümber teha, kasutasime neid sellisel kujul nagu nad algselt tehtud sai. Maaomanike küsitluste andmete kõrvutusi tuleb vaadata üldistatult, mitut tunnust korraga – erinevused, mida tasub usaldada, algavad enamasti viiest protsendipunktist.

Eurobaromeetri küsitluse andmed

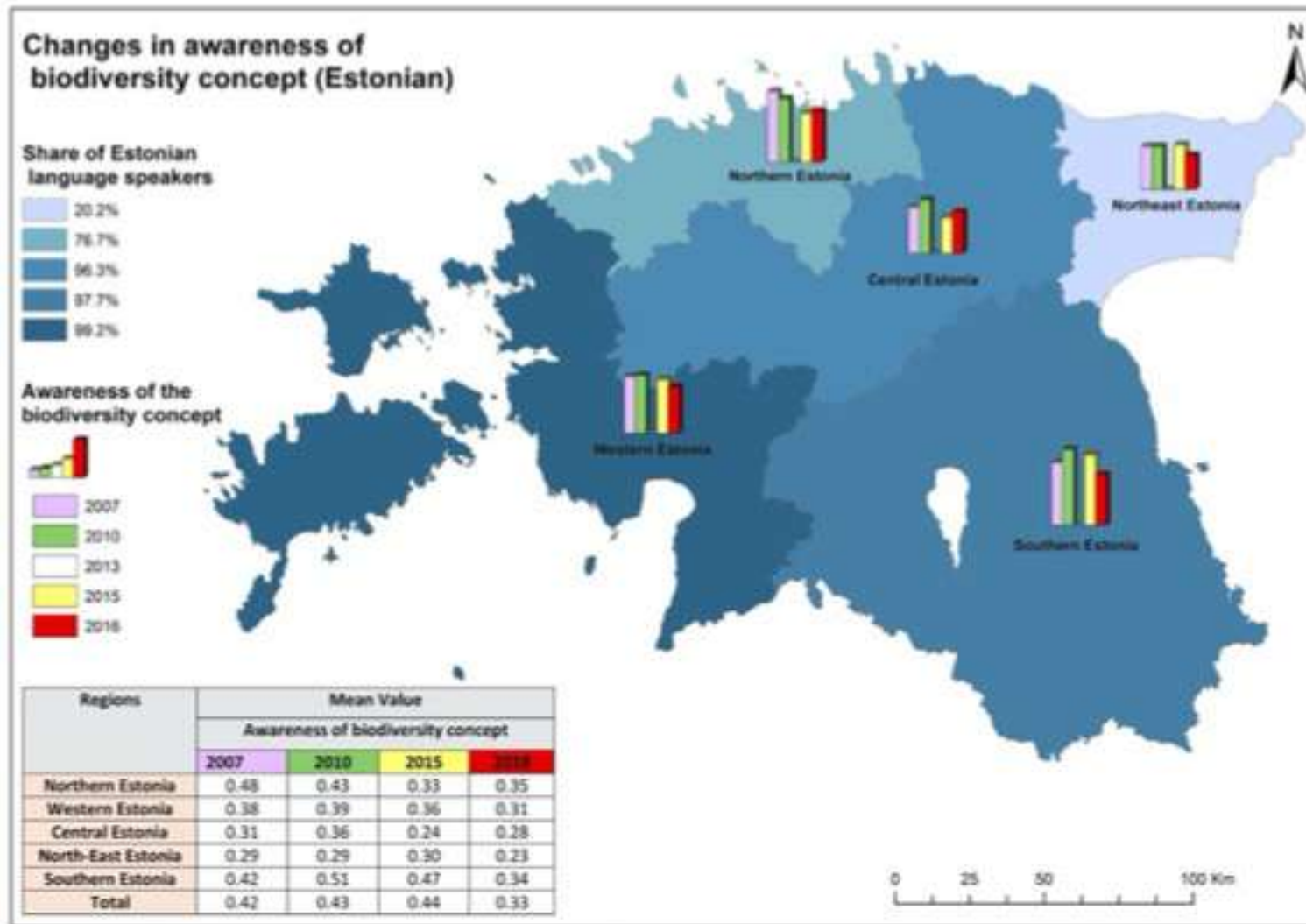
JOONIS 8. Muutused bioloogilise mitmekesisuse mõiste tundmises Eestis 2007-2018

Allikas: Mahdiyeh Sepehrar Eurobaromeetri uuringute põhjal

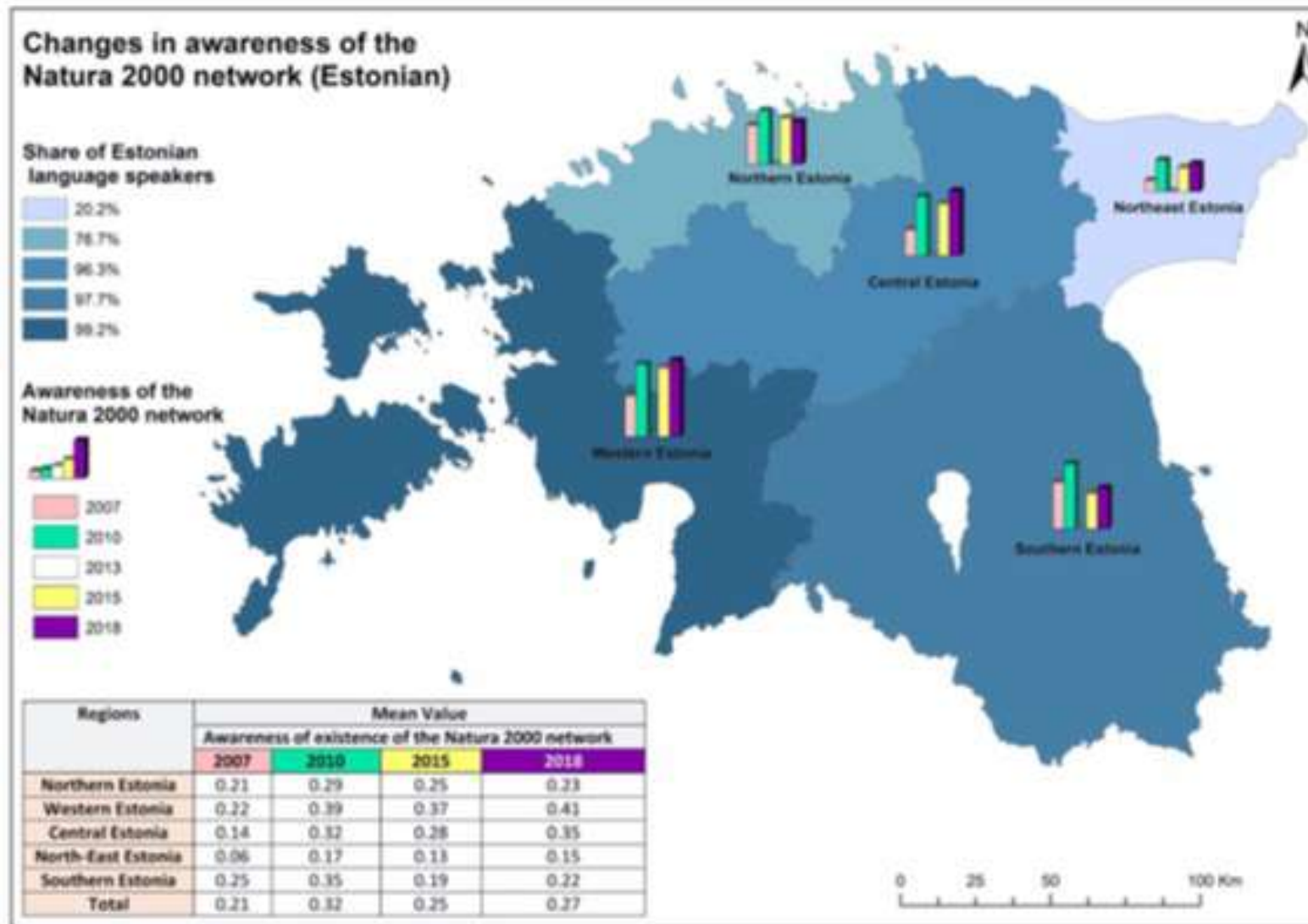

JOONIS 9. Muutused Natura võrgustiku mõiste tundmises Eestis 2007-2018

Allikas: Mahdiyeh Sepehrar Eurobaromeetri uuringute põhjal

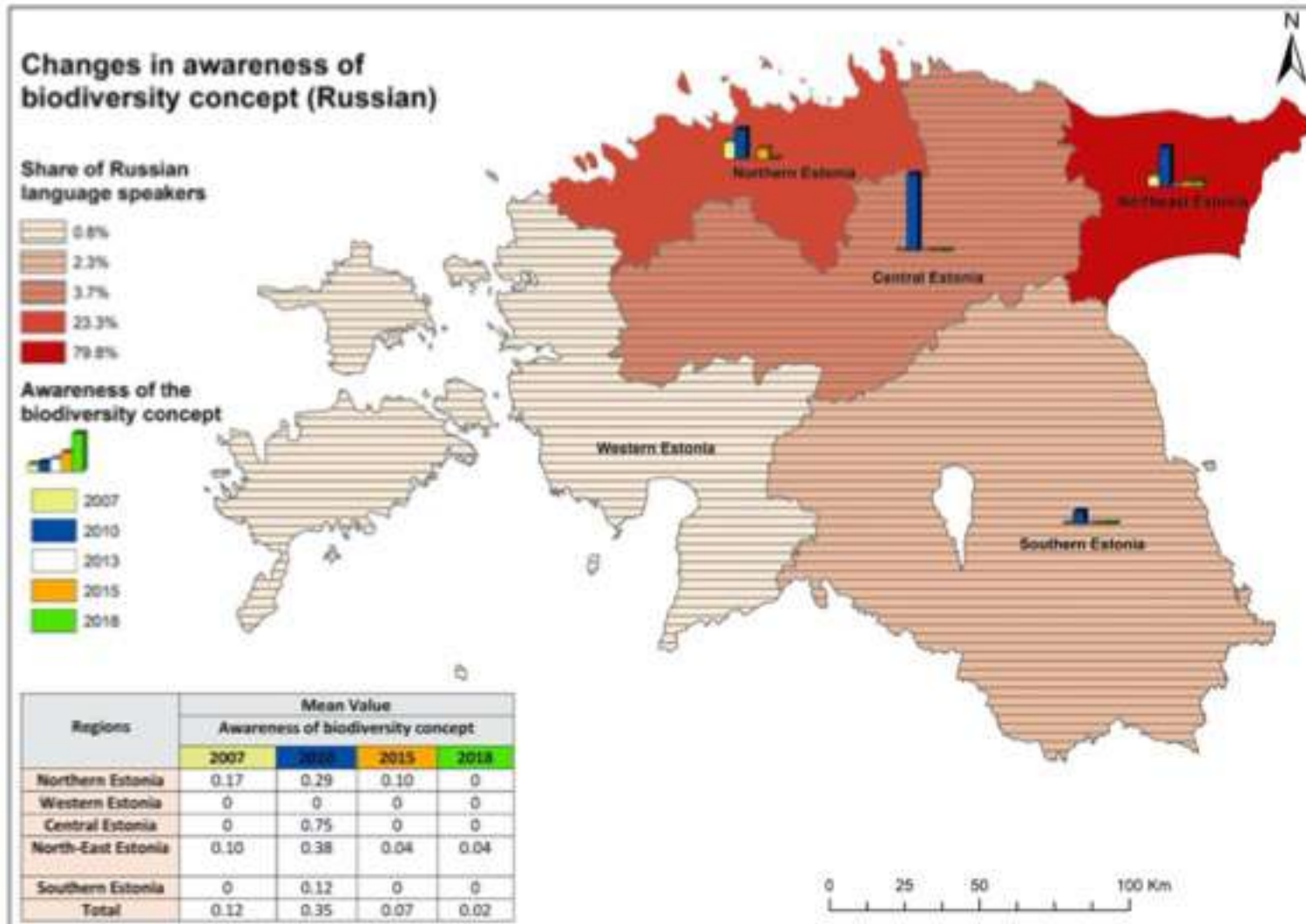

JOONIS 10. Muutused bioloogilise mitmekesisuse mõiste tundmises Eesti eestikeelse elanikkonna seas 2007-2018
Allikas: Mahdiyeh Sepehrar Eurobaromeetri uuringute põhjal

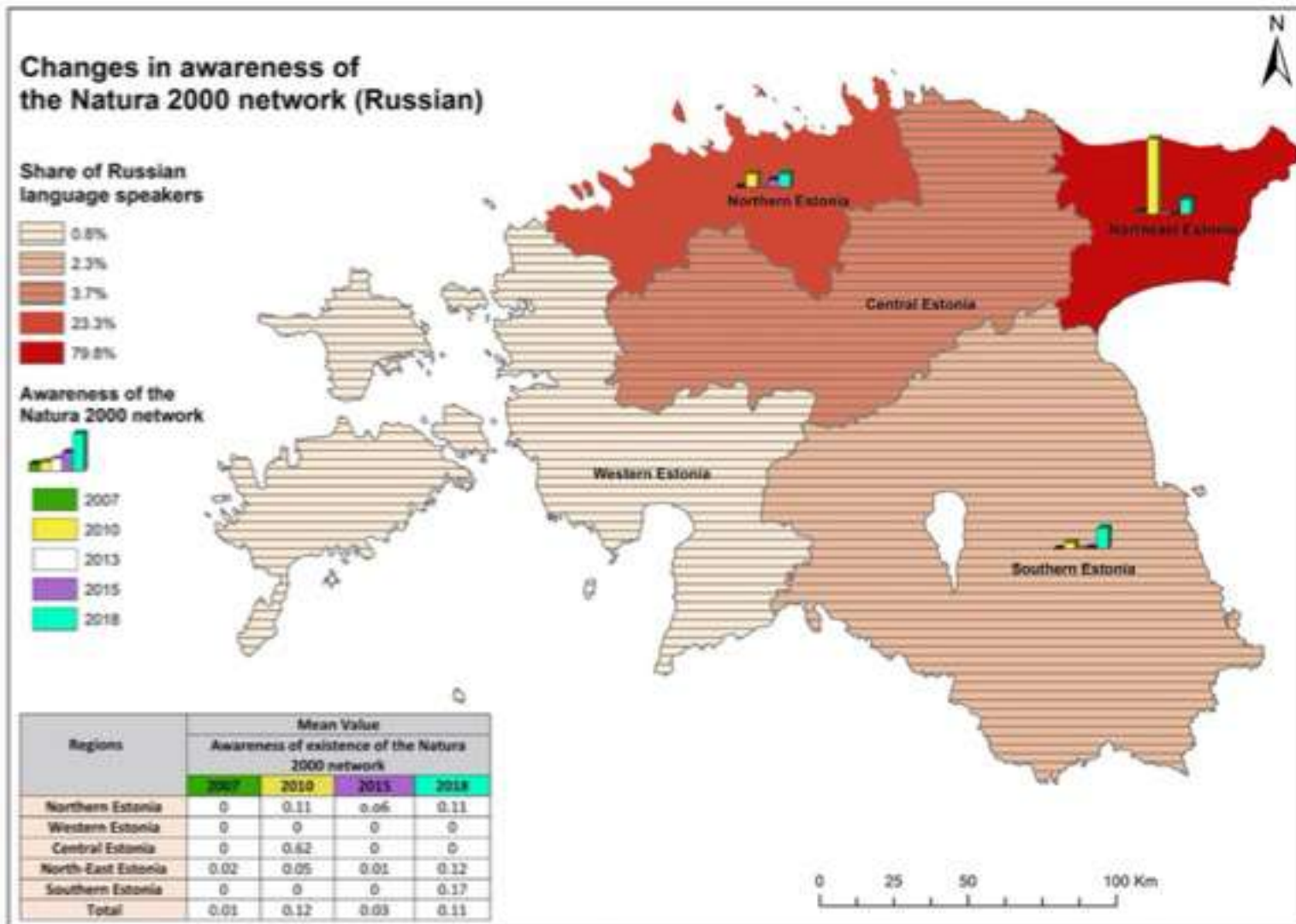
JOONIS 11. Muutused Natura võrgustiku mõiste tundmises Eesti eestikeelse elanikkonna seas 2007-2018

Allikas: Mahdiyeh Sepehrar Eurobaromeetri uuringute põhjal

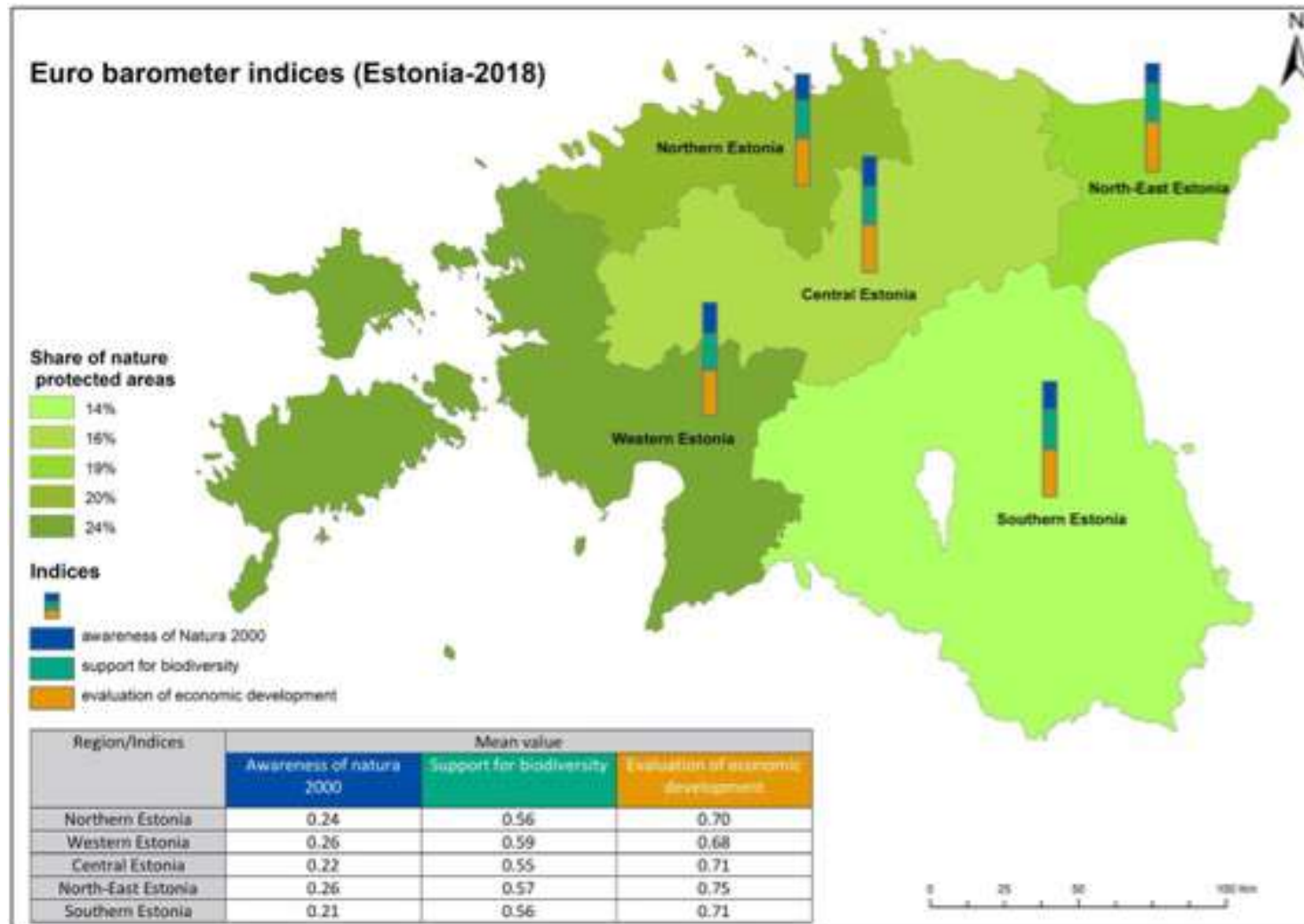
JOONIS 12. Muutused bioloogilise mitmekesisuse mõiste tundmises Eesti venekeelses elanikkonnas 2007-2018

Allikas: Mahdiyeh Sepehrrar Eurobaromeetri uuringute põhjal

JOONIS 13. Muutused Natura võrgustiku mõiste tundmises Eesti venekeelses elanikkonnas 2007-2018

Allikas: Mahdiyeh Sepehrar Eurobaromeetri uuringute põhjal

JOONIS 14. Kolme looduskaitse indeksi väärtused Eesti piirkonnis 2018. aastal (elurikkuse mõistete tundmine, toetamine ja looduskaitse tunnustamine majanduse vajadusi silmas pidades)

Allikas: Mahdiyeh Sepehrar Eurobaromeetri uuringute põhjal

TABEL 4. Elanikkonna sihtrühmad arvamuste järgi looduskaitse küsimuses (k-keskmiste klastrid)

	Informeeritud elurikkuse toetaja	Mõõdukas elurikkuse toetaja	Majandus-orientatsiooniga elurikkuse toetaja	Elurikkust on vaja majandusele	Seisukohata
Teadmised elurikkuse ja Natura alade kohta	0,75	0,31	0,26	0,26	0,15
Toetus elurikkuse kaitsmise meetmetele	0,62	0,57	0,69	0,48	0,31
Veendumus, et elurikkus on majanduse aluseks	0,79	0,42	0,88	0,72	0,36
Vastajate osakaal	28%	17%	27%	21%	7%

Allikas: eurobaromeetri küsitluste põhjal autorite tehtud

TABEL 5. Arvamusrühmade omadused (* seos on statistiliselt oluline)

	Informeeritud elurikkuse toetaja	Mõõdukas elurikkuse toetaja	Majandus-orientatsiooniga elurikkuse toetaja	Elurikkust on vaja majandusele	Seisukohata
Vanuserühm					
15-24	28	23	19	25	6
25-39	29	16	28	20	7
40-54	33	18	29	12	7
55 ja vanem	26	16	28	23	8
Sotsiaalne positsioon*					
Iseenesele töödaja, FIE	50	21	14	9	7
Juht	38	11	26	19	6
Spetsialist	34	21	17	17	12
Oskustöölise	19	18	38	17	7
Kodune	30	15	26	30	
Töötu	30	22	32	16	
Pensionil	22	16	29	25	8
Õpilane	42	19	11	22	6
Elukohta tüüp					
Maapiirkond või küla	29	17	28	22	4
Väike- või keskmine linn	31	16	26	18	10
Suurlinn	25	17	29	21	8
Sotsiaalne klass*					
Töölisklass	17	18	34	23	9
Madalkiht	29	13	24	26	8
Keskkiht	31	17	27	18	7
Kõrgkiht	51	20	16	11	2
Eluga rahulolu					
Väga rahul	42	14	20	17	7
Mõõdukalt rahul	26	16	29	21	7
Mitte eriti rahul	24	20	28	20	8
Mitte üldse rahul	22	6	33	28	11
Keel*					
Eesti	33	16	25	19	7
Vene	7	18	38	27	10
Sugu					
Mees	30	18	22	22	8
Naine	27	16	30	20	7

	Informeeritud elurikkuse toetaja	Mõõdukas elurikkuse toetaja	Majandus-orientatsiooniga elurikkuse toetaja	Elurikkust on vaja majandusele	Seisukohata
Internetikasutus*					
Iga päev	33	16	26	18	6
Mõnikord	26	15	26	27	7
Mitte kunagi	16	18	33	25	7
Internetile pole ligipääsu	8	19	28	30	15
Piirkond*					
Põhja-Eesti	26	17	29	20	8
Lääne-Eesti	33	22	16	20	9
Kesk-Eesti	38	17	21	19	6
Kirde-Eesti	13	15	39	24	9
Lõuna-Eesti	33	14	28	21	5
Parem-vasakpoolne orientatsioon*					
vasakul	29	23	20	20	9
keskel	30	20	24	20	7
paremal	39	11	25	16	8
Kas arutab riiklikke poliitilisi küsimusi*					
Mitte kunagi	14	18	31	26	11
Arutab juhuslikult	29	17	27	21	7
Arutab sageli	41	14	26	15	4
Kas arutab Euroopa poliitilisi küsimusi*					
Mitte kunagi	16	17	28	27	12
Arutab juhuslikult	30	18	27	19	6
Arutab sageli	42	12	27	16	4
Kas arutab kohalikke poliitilisi küsimusi*					
Mitte kunagi	16	16	32	24	12
Arutab juhuslikult	28	18	25	22	7
Arutab sageli	38	13	30	14	4
Kas on teler					
Ei ole	44	13	16	24	4
on	27	17	28	20	8
Kas on DVD player*					
Ei ole	25	17	28	22	8
on	37	15	26	17	6
Kas on muusika CD player*					
Ei ole	23	18	28	23	8
on	39	14	27	15	5
Kas on lauaarvuti					
Ei ole	25	17	28	22	8
on	34	16	27	19	5
Kas on sülearvuti*					
Ei ole	20	17	30	24	9
on	34	17	26	18	6
Kas on tahvelarvuti					
Ei ole	26	18	27	21	8
on	33	13	28	20	6
Kas on Smartphone*					
Ei ole	20	18	29	23	11
on	34	16	27	19	5
Kas on Internetiühendus*					
Ei ole	15	18	29	27	10
on	33	16	27	18	6

Allikas: eurobaromeetri küsitluste põhjal autorite tehtud

Maaomanike küsitluse andmed

Järgnevad tabelid on teinud uuringu autorid uuringu originaalküsitluse põhjal.

TABEL 6. Mis aastast olete (on Teie ettevõtte) oma looduskaitsealuse maatükiga seotud? („jah“, %)

	Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
	2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
2000. aastast ja varem	57	50	-7	34	30	-4
vahemikus 2001-2010	31	24	-7	41	28	-13
2011. aastast ja hiljem	10	25	+15	24	36	+12
Vastajad kokku (%)	99	100		99	94	

TABEL 7. Kas Te elate (Teie ettevõtte tegutseb) kohapeal, sel looduskaitsealusel maatükil? („jah“, %)

	Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
	2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
Jah	28	28	0	61	51	-10
Vastajad kokku (%)	100	100		100	100	

TABEL 8. Palun nimetage, millega järgnevast loetelust olete Teie või on Teie pere (Teie ettevõtte) viimastel aastatel tegelenud oma looduskaitse all oleval maatükil? („jah“, %)

	Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
	2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
Jahindus	4	5	+1	4	5	+1
Kalapüük	14	14	0	4	7	+3
Põllumajandus, loomapidamine (ettevõtlus)	24	20	+4	32	23	-9
Hobiaiaandus, sh marjapõõsad ja viljapuud	35	53	+18	6	6	0
Turism, ürituste korraldamine	4	5	+1	17	13	-4
Metsamajandus	31	26	-5	23	22	-1
Ehitamine	12	25	+13	11	12	+1
Poollooduslike koosluste niitmine ja karjatamine	43	46	+3	29	28	-1
Looduskasutuse tegevused looduskaitse alal						
Ei ühtegi	23	20	-3	19	29	+10
Üks tegevus	33	26	-7	49	44	-5
2-3 tegevust	30	38	+8	28	20	-8
4-8 tegevust	14	16	+2	5	8	+3
Vastajad kokku (%)	100	100		100	100	

TABEL 9. Kas Teil (Teie ettevõttel) on kogemusi looduskaitse piirangutega seotud ametkondliku asjaajamisega, näiteks lubade ja toetuste taotlemisega?

	Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
	2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
Positiivsete kogemuste aritmeetiline keskmine	1,67	2,21	+0,54	1,65	1,95	+0,30
Negatiivsete kogemuste aritmeetiline keskmine	0,62	0,52	-0,10	1,16	1,00	-0,16
Vastajate osakaal (%)	45	42		69	66	

TABEL 10. Kas Te tunnete, et Teil on oma looduskaitsealuses kodukohas või maakodus (ettevõtte looduskaitsealuses tegutsemispiirkonnas) võimalik teha midagi järgnevatest tegevustest? Nimeta sobivad! („jah“, %)

		Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
		2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
Elukoht ja töö	Elama asuda	59	64	+5	44	42	-2
	Ettevõtjana tegutseda	48	48	0	64	64	0
	Kaugtööd teha, tööd leida	41	47	+6	42	39	-3
Teenused	Saada ligi olulistele teenustele nagu elekter, telefonilevi, post	58	63	+5	46	51	+5
	Kasutada hooldatud teid	60	60	0	49	45	-4
	Panna lapsi kooli, käia poes, saada arstiabi	41	48	+7	36	36	0
Kogukond	Osaleda kohaliku kogukonna tegemistes	56	65	+9	50	56	+6
	Saada kogukonnast abi ja tuge	48	54	+6	43	49	+6
Virgustus	Puhata, suvitada	81	84	+3	68	65	-3
	Omaette olla, rahu nautida	90	92	+2	74	76	+2
	Ennast laadida, vaimselt virgastuda	86	88	+2	70	75	+5
	Kogeda puhast loodust	95	96	+1	81	79	-2
Piirkonna võimalused							
	1 võimalus	6	6	0	20	18	-2
	2-4 võimalust	21	15	-6	18	18	0
	5-8 võimalust	24	24	0	25	24	-1
	9-11 võimalust	29	32	+3	20	21	+1
	12 võimalust	20	22	+2	19	20	+1
Vastajad kokku (%)		100	100		100	100	

TABEL 11. Kui hästi oskaksite teistele inimestele tutvustada lähipiirkonda jäävaid kaitsealuseid liike või elupaiku (näiteks sisalikke, kodumaiseid orhideesid, kassikakku, nahkhiiri)? (%)

	Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
	2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
Väga hästi	8	9	+1	8	5	-3
Üsna hästi	32	28	-4	28	27	-1
Mitte eriti hästi	36	37	+1	36	29	-7
Üldse mitte	25	26	+1	30	40	+10
Vastajad kokku (%)	100	100		100	100	

TABEL 12. Kuivõrd on see, et Teie ettevõtte maatükk on looduskaitse all, kasu toonud? (%)

	Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
	2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
Looduskaitse on olnud Teile (Teie ettevõttele) mitmeti kasulik	8	9	+1	18	11	-7
Looduskaitse on olnud mõnikord kasulik	28	28	0	21	20	-1
Looduskaitse ei ole kasu toonud	60	51	-9	57	62	+5
Vastajad kokku (%)	95	88		96	93	

TABEL 13. Kuivõrd segavad looduskaitsega kaasnevad kohustused ja keelud Teie (Teie ettevõtte) argielu, tegevusplaane? (%)

	Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
	2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
Väga oluliselt	12	10	-2	20	22	+2
Mõnevõrra	21	19	-2	30	19	-11
Mitte eriti	20	23	+3	21	23	+2
Üldse mitte	46	48	+2	30	37	+7
Vastajad kokku (%)	100	100		100	100	

TABEL 14. Kas Teie arvates on keegi Teie naabruskonnast, nii inimesed kui ettevõtted, seadust rikkunud? („jah“, %)

	Eraisikud			Ettevõtete esindajad		
	2018	2022	muutus	2018	2022	muutus
Ehitanud, kuhu ei tohiks	8	8	0	15	11	-4
Süvendanud veekogu ilma loata, nt paadikanalit, tiiki, sadamat	7	5	-2	16	11	-5
Raiunud metsa seal, kus ei tohi või rohkem kui tohiks	12	7	-5	19	14	-5
Võtnud kruusa, liiva, turvast või kive ilma loata	8	6	-2	12	6	-6
Rikkunud looduskaitse all oleva taime või looma elupaiga	6	7	+1	9	10	+1
Reostanud veekogu või põhjavett tundlikus kohas	5	3	-2	10	7	-3
Liikunud piirangualas seal, kus ei tohi või valel ajal	10	9	-1	12	13	+1
Sõitnud piirangualas ATV, mootorpaadi või autoga	21	22	+1	33	21	-12
Püüdnud kala või pidanud jahti keelualjal, ilma loata	10	10	0	19	14	-5
Rikkumiste kogemus						
Ei ühtegi kogemust	62	66	+4	50	68	+18
1-2 kogemust	26	24	-2	30	17	-13
3-9 kogemust	12	10	-2	21	16	-5
Vastajad kokku (%)	100	100		100	100	